

ELS PROFESSORS UNIVERSITARIS, LA LLIBERTAT DE CÀTEDRA I L'ÚS DE LES LLENGÜES PRÒPIES

Enriqueta EXPÓSITO I GÓMEZ

Departament de Dret Constitucional i Ciència Política de la Facultat de Dret de la Universitat de Barcelona

Sumari

I. UNIVERSITATS I LLENGÜES PRÒPIES.

1. L'autonomia universitària.
2. Estatuts universitaris i llengües pròpies.
 - 2.1. Els estatuts de les universitats.
 - 2.2. Els estatuts de les universitats i l'adopció de llengües oficials i pròpies:
 - a) Galícia.
 - b) País Valencià.
 - c) Illes Balears.

- d) Catalunya.
- e) País Basc.
- f) Navarra
- 2.3. Recapitulació.

II. EL PROFESSORAT UNIVERSITARI.

1. Règim jurídic-constitucional.
2. La llibertat de càtedra.
3. Llibertat de càtedra i llengua pròpia de la universitat.

Dins del marc de la Constitució espanyola de 1978, en el títol preliminar, es declara que el castellà és la llengua oficial de l'Estat espanyol i, a la vegada, que les altres llengües espanyoles seran també oficials en les respectives comunitats autònomes d'acord amb el seus estatuts. El precepte ha estat objecte de nombrosos estudis doctrinals i pronunciaments jurisdiccionals, tant del Tribunal Suprem com del Tribunal Constitucional, que l'han abordat des de diferents perspectives tenint en compte no tan sols una interpretació aïllada sinó també la seva integració amb diverses disposicions constitucionals referides a drets o als títols competencials establerts al títol vuitè de la Constitució, sense oblidar la seva connexió amb els preceptes dels estatuts d'autonomia en les diferents comunitats on s'estableix un règim de doble oficialitat de llengües.

En aquest àmbit pot ubicar-se l'objecte d'aquest treball, que tracta

de fer una anàlisi de la situació jurídic-lingüística en el marc universitari des de la perspectiva del professorat en les seves tasques docents.

Per assolir aquest objectiu, s'ha estructurat el treball en dos apartats. El primer d'ells tracta de l'autonomia universitària i de com els estatuts de les universitats adopten un règim lingüístic determinat dins del marc de la doble oficialitat, declarada tant a la Constitució espanyola com als estatuts d'autonomia.

Cal assenyalar, igualment, que l'objecte d'anàlisi d'aquest primer apartat s'ha de circumscriure, necessàriament, a aquelles universitats públiques radicades en el territori d'una comunitat autònoma on estigui vigent un règim de doble oficialitat, descartant les universitats d'aquelles comunitats que, malgrat tenir una altra llengua diferent del castellà, aquesta no és qualificada jurídicament d'oficial, i centrant l'estudi en com l'existència d'una llengua pròpia, diferent del castellà, es tradueix en els propis estatuts universitaris.

El segon dels apartats es refereix al professorat universitari i tracta d'establir el seu règim jurídic-constitucional a partir de les competències que sobre aquesta matèria detenen tant l'Estat com les comunitats autònomes, per entrar a analitzar la llibertat de càtedra, dret que a la Constitució es reconeix a tots els docents, i la manera com es pot connectar o no aquest dret amb un determinat règim d'ús de les llengües declarades oficials o pròpies per les instàncies competents.

I. UNIVERSITAT I LLENGÜES PRÒPIES

1. *L'autonomia universitària*

La Constitució espanyola reconeix l'autonomia universitària en l'article 27, apartat desè, dins del marc dels drets educatius i la reconeix en la forma que la llei estableixi.

El desenvolupament doctrinal i jurisprudencial de l'autonomia universitària coincideix a afirmar que el seu reconeixement constitucional es justifica en preservar la denominada llibertat acadèmica, la qual s'integra, a la vegada, de tres llibertats fonamentals: les llibertats de càtedra, d'investigació i d'estudi.

La primera i principal qüestió que sorgeix de l'enunciat del precepte és si ens trobem davant d'un dret fonamental o d'una gàrantia institucional; l'ubicació en una o altra categoria dogmàtica hauria de donar lloc a un règim jurídic-constitucional diferent. Els problemes entorn la cate-

gorització deriven de la mateixa sistemàtica constitucional, en la qual l'autonomia universitària apareix dins del títol primer, capítol segon, secció primera, sota l'enunciat «Dels drets fonamentals i de les llibertats públiques».

Sobre aquest tema, les posicions doctrinals se situen entre una i altra categories,¹ mentre que la jurisprudència del Tribunal Constitucional ha estat consolidada en declarar que estem davant d'un dret fonamental i no d'una garantia institucional.² Aquesta doctrina s'inicia al primer pronunciament en matèria d'autonomia universitària, la Sentència 26/1987, de 27 de febrer, en la qual es resol un recurs d'inconstitucionalitat interposat pel Govern basc contra determinats preceptes de la Llei orgànica 11/1983, de 25 d'agost, de reforma universitària, fins al darrer, la Sentència 156/1994, de 23 de maig, en la qual es resol un recurs d'emparament interposat per la Universitat d'Alacant contra una Sentència del Tribunal

1. Entre els autors partidaris de configurar l'autonomia universitària com un dret fonamental destaquen NIETO, Alejandro: «Autonomía política y autonomía universitaria» a *Revista del Departamento de Derecho político de la Universidad Nacional a Distancia*, núm. 5, 1979-1980, pàg. 89; PIÑAR MAÑAS, José Luis: «El sistema institucional de investigación científica y la universidad. Una aproximación al modelo español» a *Revista de Administración Pública*, núm. 118, 1989, pàg. 157; LEGUINA VILLA, Jesús: «La autonomía universitaria en la jurisprudencia del Tribunal Constitucional», a diversos autors: *Estudios sobre la Constitución Española. Homenaje al profesor Eduardo García de Enterría*, Ed. Civitas, Madrid, 1991, vol. II, pàg. 1199-1205, o LEGUINA VILLA, Jesús i ORTEGA ÁLVAREZ, Luis: «Algunas reflexiones sobre la autonomía universitaria», a *Revista Española de Derecho Administrativo*, núm. 35, 1982, pàg. 550-552 i 555.

Per contra, entre els defensors de configurar l'autonomia universitària com una garantia institucional, cal esmentar FERNÁNDEZ-MIRANDA Y CAMPOAMOR, Alfonso: «Artículo 27», a ALZAGA, Oscar (dir.): *Comentarios a las leyes políticas. La Constitución española de 1978*, Ed. Edersa, Madrid, 1983, vol. III, pàg. 197; ALEGRE ÁVILA, Juan Manuel: «En torno al concepto de autonomía universitaria. (A propósito de algunos caracteres del régimen universitario español. En especial sus implicaciones funcionariales)», a *Revista Española de Derecho Administrativo*, núm. 51, 1986, pàg. 372, 377 i 389; SÁNCHEZ BLANCO, Ángel: «El derecho fundamental a la autonomía universitaria», a *Revista Vasca de Administración Pública*, núm. 22, 1988, pàg. 159-161, o RUBIO LORENTE, Francisco: «La Constitución como fuente del derecho», a diversos autors: *La Constitución española y las fuentes del derecho*, Ed. Instituto de Estudios Fiscales, Madrid, 1979, vol. I, pàg. 69.

2. En la Sentència 26/1987, de 27 de febrer, el Tribunal Constitucional declara, amb relació a l'autonomia universitària, que «es preciso afirmar que ésta se configura en la Constitución como un derecho fundamental», justificant la seva posició entorn de quatre argumentacions, «por su reconocimiento en la Sección primera del Capítulo segundo del Título Primero, por los términos utilizados en la redacción del precepto, por los antecedentes constituyentes del debate parlamentario que llevaron a esa conceptualización y por su fundamento en la libertad académica que proclama la propia LRU». Vide fonament jurídic quart, apartat a. Posició que va ser criticada pel magistrat Luis Díez Picazo, al primer vot particular formulat a la mateixa Sentència.

Suprem que declarà conforme a dret l'acord del Consell de la Generalitat Valenciana relatiu a la modificació de determinats preceptes dels estatuts de la Universitat d'Alacant.

Desbordaria l'objecte d'aquest treball analitzar les argumentacions que permeten sostenir ambdues tesis, encara que pel que fa a aquesta reflexió la premissa de partida se situarà dins la perspectiva de configurar l'autonomia universitària com una garantia institucional i no com un dret fonamental.

Amb el reconeixement de les garanties institucionals dins la Constitució, el constituent espanyol de 1978 ha volgut donar protecció davant el legislador a certes institucions de caràcter públic que constitucionalment s'entenen bàsiques. En aquest sentit, el límit de l'actuació del legislador seria el «nucli essencial» de la institució que la Constitució garanteix, nucli que es concreta en la preservació d'una institució en els termes que sigui recognoscibles per a la imatge que en tingui la consciència social en cada temps i lloc. Això no vol dir que la institució no sigui susceptible d'evolució; en tot cas la regulació que el legislador realitzi haurà d'estar limitada per la no-supressió de la imatge que de la institució tingui en la comunitat.³

La clàusula de remissió al legislador que la Constitució estableix al costat del reconeixement de l'autonomia universitària constataria que el que únicament es reconeix és la universitat com a institució autònoma, de manera que correspon al legislador concretar i desenvolupar el seu contingut, permetent-li, alhora, configurar-la de la manera que cregui més pertinent o modificar-la adaptant-la a la realitat social de cada moment.

El concepte «autonomia» aplicat a una entitat, com ara la universitat, es tradueix essencialment en la capacitat d'aquesta d'adoptar les seves pròpies normes de funcionament i decisions, si aquestes es refereixen als in-

3. Definició de garantia institucional que adopta tant la doctrina com la jurisprudència constitucional. *Vide*, entre d'altres: PAREJO ALFONSO, Luciano: *Garantía institucional y autonomías locales*, Ed. IEAL, Madrid, 1981, pàg. 31-55; JIMÉNEZ BLANCO, Àngel: «Garantías institucionales y derechos fundamentales», a diversos autors: *Estudios sobre la Constitución Española. Homenaje al profesor Eduardo García de Enterría*, Ed. Cívitas, Madrid, 1991, vol. II, pàg. 639; ESTEVE PARDO, José: «Garantía institucional y/o función constitucional en las bases de régimen local», a *Revista Española de Derecho Constitucional*, núm. 31, 1991, pàg. 127 i 128, o LEGUINA VILLA, Jesús: «La autonomía universitaria en la jurisprudencia...», *op. cit.*, pàg. 1.200. Dels pronunciaments del Tribunal Constitucional destacarien, entre d'altres, els continguts a les sentències 32/1981, de 28 de juliol, fonament jurídic tercer, i 38/1983, de 16 de maig, fonament jurídic sisè.

teressos que són propis de l'entitat dins de l'ordenament general on es desenvolupen.⁴

En configurar-se l'autonomia universitària com una garantia institucional el legislador està obligat constitucionalment a preservar el nucli mateix de la institució que es reconeix, és a dir, en cap cas el legislador no està facultat per a regular un règim universitari que desconegués la seva autonomia. Aquesta autonomia es prefigura com un límit infranquejable a la tasca legislativa. El legislador, complint la remissió constitucional, va dotar de contingut l'autonomia universitària amb la promulgació de la Llei orgànica 11/1983, de 25 d'agost, de reforma universitària.

Així, partint del fet que l'autonomia que es predica de la universitat comporta la capacitat d'autonormació referida a la seva organització i activitats dins dels àmbits del seus propis fins i gestió dels seus propis interessos,⁵ el legislador va especificar quines eren les competències o facultats que integraven aquesta autonomia constitucionalment reconeguda.⁶

En aquest sentit, l'article tercer de la Llei 11/1983, després de recordar que les universitats tenen personalitat jurídica pròpia i desenvolupen les seves funcions en règim d'autonomia i coordinació, estableix una sèrie de facultats que integren de contingut l'autonomia que es predica de les universitats i que fan referència a facultats normatives, com la d'establir un ordenament específic i propi a partir de la fixació dels estatuts i d'altres normes de funcionament intern; a facultats organitzatives —elecció, designació i remoció dels òrgans de govern i d'administració—; a facultats referides al seu propi personal administratiu o docent —establiment i modificació de les plantilles, selecció, formació i promoció del personal docent i investigador i d'administració i serveis, com també la determinació de les condicions en què han de desenvolupar les seves activitats—; a facultats econòmiques —elaboració, aprovació i gestió dels pressupostos i administració dels seus béns—; i a facultats referides a l'estudi —elaboració i aprovació de plans d'estudi i admissió, règim de permanència i verificació de coneixements dels estudiants i expedició de títols i diplomes— i a la investigació i docència —elaboració i aprovació de plans d'investiga-

4. Vide LEGUINA VILLA, Jesús i ORTEGA ÁLVAREZ, Luis: «Algunas reflexiones...», *op. cit.*, pàg. 549, i SOUVIRÓN MORENILLA, José María: *La Universidad Española. Claves de su definición y régimen jurídico institucional*, Ed. Universidad de Valladolid, Valladolid, 1989, pàg. 139.

5. Vide SOUVIRÓN MORENILLA, José María: *La Universidad Española. Claves de su definición...*, *op. cit.*, pàg. 139 i 140.

6. Facultats que, per als qui defensen la naturalesa de dret fonamental, integrarien el denominat nucli essencial del dret.

ció i creació d'estructures específiques que actuïn com a suport de la investigació i la docència.

Aquesta llista de facultats que integren l'autonomia universitària es tanca amb una clàusula oberta, en la qual es preveu que la universitat gaudirà de qualsevol altra competència necessària per al compliment de les funcions pròpies de les universitats, funcions que són enumerades en l'article primer de la Llei 11/1983.

2. *Estatuts universitaris i llengües pròpies*

2.1. Els estatuts de les universitats

Si l'autonomia universitària vol dir, a grans trets, capacitat d'autonormació, els estatuts de les universitats esdevenen la traducció jurídica material més immediata d'aquesta autonomia, i es constitueixen, alhora, en una garantia d'aquesta.⁷

Els estatuts universitaris es configuren com la norma de funcionament bàsica de la mateixa institució, és a dir, constitueixen l'ordenament específic i diferenciat de cada universitat, sens perjudici de les relacions de coordinació amb altres ordenaments on necessàriament han d'integrar-se⁸ i dins dels quals es configuren com a reglaments autònoms; és a dir, no es tracta de reglaments executius, sinó de normes respecte de les quals el contingut de la llei serveix com a límit de la legalitat de les seves disposicions.⁹ Encara que es prengui la Llei de reforma universitària com a norma habilitant, els estatuts no són normes de desplegament sinó la traducció d'una potestat d'autonormació. Aquesta és, segons alguns autors,¹⁰ l'única explicació coherent amb la concepció de l'autonomia universitària de la qual es despren la facultat de dictar ordenaments específics i propis de les universitats integrats pels seus estatuts.

7. El mateix Tribunal Constitucional ha declarat en la Sentència 106/1990, de 6 de juny, que «la competencia de las universidades para elaborar sus propios Estatutos y demás normas de funcionamiento interno es, sin duda una garantía de la autonomía universitaria», en el fonament jurídic dotzè.

8. Sentència del Tribunal Constitucional 55/1989, de 23 de febrer, fonament jurídic tercer.

9. Sentència del Tribunal Constitucional 55/1989, de 23 de febrer, fonament jurídic quart.

10. Vide ALEGRE ÁVILA, Juan Manuel: «En torno al concepto de autonomía...», *op. cit.*, pàg. 385 i 386. En el mateix sentit, LÓPEZ JURADO, Francisco de Borja: *La autonomía de las universidades como derecho fundamental: la construcción del Tribunal Constitucional*, Ed. Civitas, Madrid, 1991, pàg. 26-37.

2.2. Els estatuts de les universitats i l'adopció de llengües oficials i pròpies

En l'ús de les seves competències, les universitats han anat elaborant llurs propis estatuts, d'acord amb allò establert a la disposició transitòria segona i l'article 12 de la Llei 11/1983, de reforma universitària. Però les universitats també han assumit, en les seves normes de funcionament, un règim lingüístic de doble oficialitat, propi i obligat de tota administració radicada en comunitats autònomes amb doble oficialitat lingüística. Recordem que el mateix Tribunal Constitucional ha admès que l'abast de l'oficialitat ve regit pel principi territorial i que, per tant, afecta tots els poders públics radicats en el territori autònom independentment del seu caràcter estatal, autònom o local.¹¹

A partir d'una anàlisi dels estatuts que en aquest moment regeixen les universitats radicades en comunitats autònomes amb doble oficialitat lingüística, tots ells fan referència explícita, en el seu articulat, a la llengua de la universitat amb diferents fórmules i en total sintonia amb el règim lingüístic adoptat tant per la Constitució i els estatuts d'autonomia de les comunitats autònomes on pertanyen territorialment¹² com per la política de normalització que adopta el govern autònom.

No obstant això, cal assenyalar que la fixació del règim lingüístic a cadascuna de les universitats difereix en adoptar la llengua diferent del castellà com a llengua oficial o com a llengua pròpia, amb les matisacions conceptuals i de sentit que doctrinalment poden establir-se entre ambdues expressions.

Així, per llengua oficial s'entendrà la llengua que, independentment de la realitat social i pes com a fenomen social, és reconeguda pels poders públics com a mitjà normal de comunicació amb plena validesa i efectes

11. Sentències del Tribunal Constitucional 82/1986, de 26 de juny, fonament jurídic segon, i de 23 de desembre de 1994, fonament jurídic sisè. En el mateix sentit, PRIETO DE PEDRO, Jesús: *Lenguas, lenguaje y derecho*, Ed. Civitas, Madrid, 1991, pàg. 34 i 35, i VERNET I LLOBET, Jaume: *Normalització lingüística i accés a la funció pública*, Ed. Jaume Callís, Barcelona, 1992, pàg. 18 i 19.

12. Opinió contrària, i manifestament crítica en aquest tema, és la que ha mantingut el professor Leopoldo TOLIVAR ALAS; al seu parer, aquests estatuts universitaris, quan fan referència al tema lingüístic, «rebasan con creces el marco de una norma de organización universitaria, llegando a exceder, en alguna ocasión, el propio contenido de los Estatutos de Autonomía». Segons la tesi del professor TOLIVAR, allò que hauria estat jurídicament acceptable seria cenyir-se a una simple remissió del que disposen els estatuts d'autonomia. *Vide* TOLIVAR ALAS, Leopoldo: *Las libertades lingüísticas*, Ed. Instituto Nacional de Administración Pública, Madrid, 1987, pàg. 205.

jurídics;¹³ és a dir, una llengua és oficial quan es constitueix com a vehicle de comunicació vàlid i eficaç i és reconeguda per a qualsevol activitat que tingui efectes jurídics.¹⁴ El concepte de llengua pròpia al·ludeix no tan sols a la llengua originària d'un territori autònom¹⁵ sinó, i als efectes que aquí interessa destacar, directament a la llengua prioritària de comunicació,¹⁶ és a dir, l'ús preferent de la llengua autonòmica a les administracions radicades en el territori de la comunitat autònoma dins dels límits que puguin derivar-se de la Constitució.¹⁷

Aquesta diferenciació entre llengua oficial i llengua pròpia té un especial sentit dins dels estatus universitaris ja que el fet que s'adopti la llengua autonòmica, diferent del castellà, com a llengua pròpia, dóna a entendre que, dins del marc de la Constitució i els estatuts d'autonomia, la Universitat, en l'ús de la seva autonomia, manifesta llur voluntat perquè les relacions que es facin en i entre la Universitat i els membres de la comunitat universitària es realitzin prioritàriament en la llengua territorial diferent del castellà.¹⁸

Una vegada establert el marc general, és procedent l'anàlisi de la regulació lingüística continguda a cadascun dels estatuts de les universitats públiques radicades a les comunitats autònomes amb règim de doble oficialitat.

13. Sentències del Tribunal Constitucional 82/1986, de 26 de juny, i 46/1991, de 28 de febrer, fonament jurídic segon, en totes dues, i 337/1994, de 23 de desembre, fonament jurídic sisè, entre d'altres.

14. Vide MILLAN I MASSANA, Antoni: «Ordenament lingüístic», a diversos autors: *Comentaris a l'Estatut d'autonomia de Catalunya*, Ed. Institut d'Estudis Autonòmics, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1988, vol. i, pàg. 173-174.

15. Vide MILLAN I MASSANA, Antoni: «Ordenament lingüístic», *op. cit.*, pp. 187 i 188.

16. Vide VERNET, Jaume: *Normalització lingüística i accés...*, *op. cit.*, pàg. 45. Cal destacar, no obstant això, que alguns autors veuen en la qualificació d'una llengua com a pròpia la voluntat de deixar clar el caràcter privatiu de la llengua distinta del castellà o el caràcter importat o imposat d'aquest últim; vide TOLIVAR ALAS, Leopoldo: *Las libertades...*, *op. cit.*, pàg. 177.

17. Vide MILLAN I MASSANA, Antoni: «Ordenament lingüístic», *op. cit.*, pàg. 189. El professor FRANCISCO RUBIO LLORENTE, en referir-se al concepte de «llengua pròpia», diu que «este calificativo no comporta, como el de "oficial", consecuencias jurídicas inmediatas en cuanto al uso de la lengua, pero explica y justifica que sean, sobre todo los poderes autonómicos, los llamados a adoptar y poner en práctica las medidas destinadas a proteger esa lengua propia»; vide RUBIO LLORENTE, Francisco: «Dictamen acerca de la constitucionalidad de determinados preceptos de la ley 7/1983, del Parlamento de Cataluña, sobre normalización lingüística», a diversos autors: *La lengua de enseñanza en la legislación de Cataluña*, Ed. Institut d'Estudis Autonòmics, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1994, pàg. 658.

18. Vide VERNET I LLOBET, Jaume: *Normalització lingüística i accés...*, *op. cit.*, pàg. 131.

a) Galícia

A Galícia, existeix des del 1989 una Llei d'ordenació del sistema universitari, la Llei 11/1989, de 20 de juliol, on s'estableix, en el seu article segon, entre els objectius i les finalitats pròpies del sistema universitari de Galícia, que es tindrà especialment en compte la promoció del gallec com a idioma vehicular en l'ensenyament superior i la investigació científica.

Les universitats de La Corunya, Santiago de Compostel·la i Vigo¹⁹ acullen el règim de doble oficialitat donant, no obstant això, certes preferències a la llengua gallega davant del castellà, fet que esdevé més clar en els estatuts de les Universitats de La Corunya i Vigo.

Així, als estatuts de la Universitat de Santiago de Compostel·la²⁰ adopten, a l'article vuitè, la doble oficialitat d'ambdues llengües gallega i castellana en declarar que, en l'àmbit de la Universitat, «la llengua gallega ha de ser d'ús oficial», però, alhora, «també és oficial el castellà, com a llengua oficial de l'Estat».

Aquesta declaració es fa a la vegada que es reconeix el dret dels membres de la comunitat universitària a expressar-se en qualsevol de les llengües anteriors. En aquest sentit, l'apartat segon del mateix article vuitè declara que «la Universitat de Santiago de Compostel·la ha de promoure l'estudi i la utilització de la llengua gallega com a expressió cultural rellevant de l'entorn social que l'envolta, sense que en cap cas pugui fer-se discriminació per raó de la llengua tenint en compte el dret de tots els membres de la comunitat universitària a expressar-se en qualsevol de les llengües» a les quals es refereix l'apartat primer de l'article vuitè.

Els estatuts de la Universitat de la Corunya²¹ acullen, com a marc genèric, la doble oficialitat, en determinar a l'article vuitè, en el seu apartat primer, que «seran llengües oficials les reconegudes en l'Estatut d'autonomia de Galícia», i afegeixen que «no es pot fer discriminació per raó de l'ús de qualsevol d'elles».

19. Malgrat que es faci referència explícita a aquestes tres universitats cal dir que s'integren també, d'acord amb allò disposat a l'article 5 de la Llei 11/1989, de 20 de juliol, d'ordenació del sistema universitari de Galícia, els *campus* de Lugo, dependent de la Universitat de Santiago de Compostel·la, els d'Orense i Pontevedra, dependents tots dos de la Universitat de Vigo, i de Ferrol, dependent de la Universitat de La Corunya.

20. Aprovats per Decret núm. 204/1985, de 19 de setembre. Les normes estatutàries van ser modificades els anys 1987 i 1989 per decrets 29/1987, de 29 de gener, i 103/1989, de 13 d'abril. Cap d'aquestes dues modificacions no van afectar el tema de la llengua de la Universitat.

21. Aprovats per Decret núm. 253/1992, de 10 de setembre.

Aquesta formulació és, al meu parer, genèrica, atès que l'apartat tercer del mateix precepte concreta, dins de l'àmbit genèric de la doble oficialitat, que «la llengua pròpia de la Universitat (...) és el gallec, que serà el seu vehicle normal d'expressió».

L'apartat segon de l'article vuitè, no obstant la seva sistemàtica, hauria d'ésser entès com una clàusula de tancament, atès que s'estableix com a objectiu fonamental de la universitat la normalització de la llengua pròpia, acollint, alhora, com a tasca de la mateixa universitat «l'estudi de la realitat lingüística en el seu si i l'elaboració de programes de normalització dirigits a potenciar el seu ple ús en tots els àmbits de l'activitat universitària».

A la Universitat de Vigo, i pel que fa al tema de la llengua, es va produir una modificació, que a aquest efecte és rellevant de destacar, respecte de les normes estatutàries provisionals²² i els estatuts definitius que regeixen la Universitat.²³

Les normes estatutàries provisionals adoptaven, a l'article tretzè, la mateixa fórmula que regia a la Universitat de Santiago de Compostella, és a dir, es declarava que el gallec havia de ser la llengua oficial però que el castellà també ho seria pel fet que és la llengua oficial de l'Estat fent, alhora, referència al dret de tots els membres de la comunitat universitària a expressar-se en qualsevol de les llengües anteriors.

L'aprovació definitiva dels estatuts de la Universitat de Vigo ha significat un canvi substancial quant al règim lingüístic universitari. L'article quart, en el seu primer apartat, declara textualment que «el gallec és la llengua de la Universitat». Aquesta fórmula, no obstant això, ha de ser immediatament posada en relació amb allò que estableix l'apartat segon del mateix precepte, el qual qualifica la llengua com a pròpia i acull, al mateix temps, el castellà com a llengua d'ús en els termes següents: «A més de la llengua pròpia, el castellà és llengua d'ús en aquesta institució universitària, tal com es reconeix en l'Estatut de Galícia i en la Constitució espanyola».

Igualment, cal destacar la subsistència del dret genèric d'expressió en la llengua de preferència, quan l'apartat tercer de l'article quart estableix que «tots els membres de la comunitat universitària tenen dret a expressar-se, oralment i per escrit, en la llengua de preferència».

El precepte esmentat conté, a la vegada, una regulació exhaustiva amb relació a les tasques de foment i potenciació del gallec dins la Universi-

22. Aprovades per Decret núm. 2/1990, d'11 de gener.

23. Aprovats per Resolució de 16 de setembre de 1993.

rat i en desenvolupament de les seves competències. Així, els apartats quart i cinquè disposen, respectivament, que «la Universitat desenvoluparà labors de foment de la llengua gallega en tots els camps de la seva competència», i afegeixen que, a fi de fer-ho efectiu, «es promourà la progressiva capacitació en l'ús del gallec del personal de la Universitat (...), arbitrants les mesures necessàries per fer normal la utilització del gallec en tots els àmbits de la vida universitària».

També cal destacar la novetat que constitueix l'apartat cinquè, en regular el règim d'ús de la llengua gallega en les relacions que estableixi la Universitat tant amb els ciutadans com amb les administracions de la Comunitat, i s'hi afegeix que «el gallec s'usarà oralment i per escrit en tots els processos judicials relacionats amb la comunitat universitària, com també en els textos legals, contractes, informes i comunicacions que sorgeixin del funcionament quotidià de la Universitat».

Finalment, es preveu la creació d'un Servei de Normalització Lingüística, com a organisme encarregat del suport i l'execució de les tasques abans explicitades (apartat setè) i el foment del coneixement i l'estudi de la llengua en altres universitats.

b) Illes Balears

Els estatuts de la Universitat de les illes Balears²⁴ adopten com a llengua pròpia el català, i el declaren oficial juntament amb el castellà. També les normes estatutàries acullen un dret d'ús, però aquest dret va referit únicament al català, i s'explicita que és un dret exercible des de la doble perspectiva: activa i passiva. L'article cinquè dels estatuts declaren literalment que «la llengua catalana, pròpia de la Universitat de les illes Balears, té, juntament amb la castellana, caràcter de llengua oficial i tots els membres de la Universitat tenen el dret a utilitzar-la activament i passiva».

A més, l'incís final de l'esmentat article cinquè també estableix un mandat a la mateixa institució, en el sentit que s'encarrega a la Universitat la normalització de «l'ús del català en l'àmbit de les seves competències».

24. Aprovats per Decret núm. 1666/1989, de 22 de desembre.

c) País Valencià

Els estatuts de les universitats del País Valencià acullen de forma general la doble oficialitat de llengües adoptada en el seu Estatut d'autonomia²⁵ amb fórmules gairebé idèntiques, encara que només en els estatuts de la Universitat de València i la Universitat d'Alacant es fa al·lusió al valencià com a llengua pròpia, acadèmicament denominada català.²⁶

A la Universitat de València²⁷ hi ha dos preceptes referits a la llengua, l'article sisè, relatiu a la fixació del marc general de doble oficialitat i a les conseqüències genèriques que es deriven d'aquesta declaració, i l'article setè on s'acull el concepte de llengua pròpia referida a la Universitat.

El primer dels preceptes, l'article sisè, estableix l'oficialitat en l'àmbit de la universitat de les llengües reconegudes com a oficials en l'Estatut d'autonomia i declara ambdues llengües com a vehicle d'expressió normal, en establir literalment, en el seu apartat primer, que «són llengües oficials de la Universitat de València les reconegudes com a oficials en el Estatut d'autonomia de la Comunitat Valenciana», mentre que l'apartat tercer disposa que «les llengües oficials en la Universitat de València són vehicle d'expressió normal de qualsevol òrgan universitari de govern i de representació, com també de la docència i de les activitats acadèmiques, administratives i culturals».

L'article setè acull, com s'ha dit, el concepte de llengua pròpia referida a la Universitat de València amb els termes següents: «com a institució pública, la llengua pròpia de la Universitat de València és la llengua pròpia de la Comunitat Valenciana», i aclareix que «als efectes dels presents estatuts, s'admet com a denominacions seves tant l'acadèmica, llengua catalana, com la recollida a l'Estatut d'autonomia, valencià».

Finalment, i pel que fa als estatuts de la Universitat de València, cal destacar una referència aïllada, però no per això carent de sentit, al tema de la llengua a l'article cent seixanta, en el qual s'acull, entre els deures

25. És oportú reproduir el precepte de l'Estatut atesa la referència explícita que hi fan els estatuts universitaris valencians. L'article setè de l'Estatut d'autonomia de València declara que «els dos idiomes oficials de la Comunitat Autònoma són el valencià i el castellà. Tots tenen dret a conèixer-los i usar-los».

26. Sobre la polèmica suscitada per les expressions dels estatuts universitaris de la Universitat de València i d'Alacant referint-se a la llengua pròpia com a «acadèmicament català», *vide* els comentaris jurisprudencials a càrrec dels professors Jaume Vernet i Eva Pons als números 16, de 1991 —pel que fa a la Universitat d'Alacant— i 20 i 21, de 1993 —pel que fa a la Universitat de València—, de la REVISTA DE LLENGUA I DRET.

27. Estatuts aprovats per Decret núm. 172/1985, de 28 d'octubre.

del personal docent i investigadors, el deure de «conèixer les llengües oficials a la Universitat de València».

Els estatuts de la Universitat d'Alacant²⁸ fan referència a la llengua de la Universitat i qualifiquen ambdues llengües d'oficials i pròpies. Així, l'article primer, en l'apartat quart, diu que «les llengües pròpies i oficials de la Universitat d'Alacant seran les de la Comunitat Autònoma Valenciana».

No obstant aquesta declaració, l'article segon dels estatuts, dedicat a establir els fins de la Universitat, acull, en l'apartat *b*, el concepte de llengua pròpia referit únicament al valencià, amb l'excepció que també es feia als estatuts de la Universitat de València, «acadèmicament català». També la consolidació i plena normalització del valencià apareixen com uns dels fins de la Universitat.

Finalment, pel que fa al País Valencià, la Universitat Politècnica acull en els seus estatuts,²⁹ en l'article cinquè, que «són llengües oficials a la Universitat Politècnica de València les que ho són a la Comunitat Autònoma Valenciana», sense cap més especificació.

d) Catalunya

Els estatuts de la Universitat de Barcelona³⁰ acullen, en el seu article cinquè, el català com a llengua oficial, i assenyalen, alhora, que «hi són llengües d'ús la catalana i la castellana, ambdues declarades oficials a Catalunya per la Constitució espanyola i l'Estatut de Catalunya», i acullen, a la vegada, un dret d'expressió en la llengua de preferència quan es diu, en el mateix precepte, apartat segon, que «tots els membres de

28. Aprovats per Decret núm. 107/1985, de 22 de juliol.

29. Aprovats per Decret 145/1985, de 20 de setembre.

30. Aprovats per Decret núm. 217/1985, d'1 de juliol, i que en l'actualitat estan sotmesos a un procés de modificació. Cal dir que el projecte de reforma elevat al Claustre preveu la modificació de l'article cinquè dels estatuts actuals, en el sentit d'establir el català com a llengua pròpia de la universitat, i afegeix que «el català i el castellà com a llengües declarades oficials, ni seran utilitzades d'acord amb les disposicions sobre la normalització lingüística a Catalunya». També, en el mateix article cinquè del projecte, es preveu elevar a rang estatutari la Comissió de Política Lingüística i es reconeix la seva «funció d'impulsar la tasca de normalització i foment de la llengua catalana en els terrenys acadèmic i administratiu». Cal assenyalar que aquesta informació ha de ser considerada amb les reserves necessàries que es deriven del procés de reforma inicial recentment i que encara es troba sotmès a la fase d'esmenes i discussions posteriors.

la comunitat universitària s'expressaran en la llengua d'ús de llur elecció i aquest dret els serà sempre respectat».

Una vegada establert el marc general, hi ha una referència matisada al foment de l'ús del català en la docència en establir en l'apartat tercer del mateix article cinquè que: «la Universitat de Barcelona desenvoluparà una tasca adequada de foment de la llengua catalana en els terrenys investigadors, docent i administratiu».

La manca d'una declaració literal molt més compromesa amb la llengua catalana dins de l'àmbit universitari va ser, d'alguna manera, completa amb la creació, l'any 1985, d'una Comissió de Política Lingüística³¹ i amb l'aprovació d'un document³² en el qual s'integraven els *Usos lingüístics a la Universitat de Barcelona*, que concreten, en el seu sentit originari, les previsions estatutàries sobretot en el tema referent a la qualificació del català.

Els *Usos lingüístics* parteixen de la llengua catalana com a llengua pròpia en disposar, el seu article segon, apartat primer, que «com que la llengua pròpia de la Universitat de Barcelona és el català, la manera usual i prioritària d'adreçar-se als diferents col·lectius universitaris és en català, tant oralment com per escrit». L'acolliment de l'expressió de llengua pròpia determinava que els *Usos* fixessin únicament el català com a llengua de comunicació, concretant en aquests casos els preceptes dels estatuts on s'integren com a ordenament superior.

No obstant això, en aparença, es podria trobar una certa disfunció o, àdhuc, una extralimitació dels *Usos* amb relació als estatuts universitaris, ja que, en realitat, de la literalitat dels estatuts es desprèn l'oficialitat del català però no el seu caràcter de llengua pròpia. Malgrat això, el que han fet els *Usos* és concretar i fixar la interpretació correcta i originària del qualificatiu «llengua oficial» que apareix als estatuts, equiparant-la a llengua pròpia, ja que una interpretació estrictament literal dels mateixos estatuts³³ hauria pogut conduir a declarar-los contraris a les disposicions tant de l'Estatut d'autonomia de Catalunya com de la Constitució espanyola.

Finalment, encara que no existeixi cap referència explícita al personal

31. Aquesta Comissió va ser fruit de la modificació l'any 1985 de la Comissió de Sociolingüística que en el marc de la Universitat de Barcelona funcionava des de l'any 1978. L'estructura i el funcionament de l'actual Comissió de Política Lingüística està regulada per Resolució de 23 de març de 1987.

32. Aprovat el 7 de març de 1991 per la Comissió de Reglament i per la Junta de Govern de la Universitat de Barcelona.

33. Interpretació que es troba a l'obra de TOLIVAR ALAS, Leopoldo: *La libertades...*, op. cit., pàg. 206.

docent, cal destacar un precepte que té una relació indirecta amb aquest tema, l'article quart, apartat cinquè. Aquest precepte estableix una certa obligació als departaments —òrgans bàsics encarregats d'organitzar i desenvolupar la investigació i els ensenyaments propis de l'àrea de coneixement— on s'integren els professors, de desenvolupar les seves tasques i elaborar els seus documents en català. En aquest sentit, el precepte esmentat declara que «els departaments (...), de la mateixa manera que les dependències administratives i de serveis, han de tenir el català com a llengua d'ús», i afegeix que «els documents que els departaments, com a entitats institucionals, elaborin: les memòries, les actes de notes, les comunicacions oficials de taulers d'anuncis, els programes de les assignatures, etc., han de ser en català».

A la Universitat Autònoma de Barcelona, la fórmula de declaració adoptada és substancialment diferent de l'emprada pels estatuts de la Universitat de Barcelona. Així, l'article quart, apartat primer, dels estatuts de la Universitat Autònoma³⁴ estableix que «la llengua pròpia i oficial de la Universitat (...) és la llengua catalana», i afegeix que «la llengua castellana, llengua oficial de l'Estat, serà també llengua oficial de la Universitat».

Igualment, als estatuts universitaris s'acull, amb una fórmula molt més explícita, el foment de l'ús del català en les activitats docents, quan l'article quart, apartat segon, en el seu primer incís, declara literalment que es «potenciarà el ple ús de la llengua catalana en tots el àmbits de la seva activitat, docent i no docent», encara que subsisteix el dret d'expressió en la llengua de preferència, quan en el mateix precepte, al seu segon incís, es declara que «es respectarà el dret de tots els membres universitaris a utilitzar qualsevol de les dues llengües».

Molt més clarificadora és la declaració que es fa als estatuts de la Universitat Politècnica de Catalunya³⁵ quan s'estableix, al seu article vuitè, que «el català és la llengua pròpia de la Universitat Politècnica de Catalunya, que ho farà vehicle d'expressió normal», i s'afegeix que s'acollirà «la llengua castellana, en recíproca convivència amb la catalana, en igualtat de drets per a tots els membres de la comunitat universitària, sobre la base del respecte a la llibertat d'expressar-se en cada cas en la llengua que prefereixin».

En referència a la Universitat Politècnica de Catalunya cal assenyalar

34. Aprovats per Decret núm. 37/1985, de 18 de gener.

35. Aprovats per Decret núm. 232/1985, de 4 de juliol.

que els seus estatuts han estat, en l'actualitat, reformats.³⁶ El text d'aquesta reforma introdueix una petita modificació formal a l'article vuitè que implica un canvi substancial quant al sentit d'aquest. Allò que als estatuts originaris apareix com una declaració d'intencions, un mandat de fer del català un vehicle d'expressió normal, en la reforma estatutària es materialitza en un reconeixement exprés del català com a vehicle d'expressió normal. La fórmula adoptada en la reforma diu literalment que «el català és la llengua pròpia de la Universitat Politècnica de Catalunya, i el seu vehicle normal d'expressió».

Amb relació al castellà, la reforma manté la declaració de l'encara vigent article vuitè, ja que es fa referència a l'acolliment del castellà en recíproca convivència amb el català, i es disposa, a la vegada, la igualtat de drets per a tots els membres de la comunitat universitària i «el respecte a la llibertat d'expressar-se en cada cas en la llengua que es prefereixi».

Finalment, en el nou text s'afegeix un mandat dirigit a la Universitat per tal que s'estableixin «els mitjans adients perquè tots els membres de la comunitat universitària puguin entendre la llengua catalana».

Els estatuts de les universitats de creació recent tenen com a tret comú el fet de decantar-se per l'establiment prioritari del català com a llengua de la Universitat, salvant els possibles vicis d'il·legalitat i d'inconstitucionalitat que comportaria una declaració com aquesta amb la remissió genèrica al respecte dels drets lingüístics derivats de l'Estatut d'autonomia de Catalunya.

Igualment, es poden constatar dues característiques comunes a tots els estatuts d'aquestes noves universitats: la primera d'elles rau en l'adopció del català com a llengua pròpia, i la segona és l'omissió formal del dret genèric dels membres de la comunitat universitària a expressar-se en la llengua de la seva preferència.

D'aquesta manera, la fórmula emprada pels estatuts de les noves universitats és gairebé idèntica. Així, els estatuts de la Rovira i Virgili³⁷ de Tarragona, a l'article setè; de la Universitat de Lleida,³⁸ a l'article cin-

36. Els nous estatuts de la Universitat Politècnica de Catalunya han estat aprovats per Decret 31/1995, de 7 de febrer. La referència que s'hi fa en aquest apartat, fent al·lusió, alhora, a l'antic text estatutari, és deguda al fet que l'aprovació dels nous estatuts s'ha dut a terme durant la fase de fotocomposició d'aquest treball, per la qual cosa ha semblat més oportú no alterar-ne l'esquema desenvolupat.

37. Aprovats per Decret 214/1994, de 26 de juliol.

38. Aprovats per Decret 354/1994, de 23 de desembre.

què, apartat primer; de la Pompeu Fabra³⁹ de Barcelona, a l'article sisè, apartat primer; i l'encara projecte d'estatuts de la Universitat de Girona,⁴⁰ en el seu article tercer, apartat primer, disposen que «la llengua catalana és la llengua pròpia de la Universitat (...) sens perjudici dels drets lingüístics que es derivin de l'Estatut d'autonomia de Catalunya».⁴¹

Al mateix temps, la fórmula emprada pels estatuts de les Universitats Pompeu Fabra i la de Lleida, com també l'avantprojecte d'estatuts de la Universitat de Girona, en els preceptes abans esmentats, acullen un mandat de potenciar l'ús del català en tots els àmbits de les activitats universitàries i preveuen els mitjans oportuns per tal d'assegurar la comprensió i la utilització del català per part de tot el personal universitari, incloent-hi, explícitament, el personal docent.

e) País Basc

La regulació de l'ús de la llengua als estatuts de la Universitat del País Basc⁴² és molt més exhaustiva que en els altres analitzats en aquest apartat.

Malgrat que al títol primer —«De la naturalesa i fins de la Universitat»— només es troba una matisada proclamació de potenciar l'ús de l'euscar a la Universitat quan l'article vuitè estableix que es «propugnaran les bases d'un procés de progressiva incorporació —de l'euscar— a l'activitat docent, investigadora, administrativa i de serveis, adoptant les mesures i aportant els mitjans necessaris que permetin la realització de l'esmentat procés», l'ordenament estatutari de la universitat basca dedica el seu títol vuitè a establir les disposicions reguladores de l'ús de les llengües oficials, preceptes que no sols preveuen el règim lingüístic oficial sinó que també acullen una llista de drets dels universitaris preveient mecanismes per fer-los progressivament efectius i, alhora, òrgans amb competències en matèria lingüística específica.

La premissa de partida del règim lingüístic és el reconeixement com a llengües oficials de la universitat tant de l'euscar com del castellà, garantint l'ús normal i oficial d'ambdues i establint, al mateix temps, la prohibició de discriminació per raó de la llengua. En aquest sentit, l'article

39. Aprovats per Decret núm. 225/1993, de 28 de setembre.

40. Text amb data de 23 de març de 1995.

41. A les universitats de Lleida i Pompeu Fabra de Barcelona, amb la matisació respecte a la qualificació del català com a llengua pròpia i, alhora, cooficial.

42. Aprovats per Decret núm. 70/1985, de 18 de març.

241 dels estatuts declara, literalment, en l'apartat primer, que «les llengües oficials de la Universitat del País Basc/ Euskal Herriko Unibertsitatea són l'èuscar i el castellà», i a l'apartat segon afegeix que «la Universitat garantirà, en el marc de les seves competències i funcions, l'ús normal i oficial dels dos idiomes», i finalitza amb la prohibició de discriminació per raó de llengua quan, en l'apartat tercer, es declara que «ningú no serà discriminat per raó de llengua».

Els estatuts de la universitat basca, però, van més enllà que els altres analitzats, quan estableixen, al costat del règim general d'ús de les llengües oficials, uns drets explícits per als membres de la comunitat universitària reconeguts a l'article 243. D'aquesta llista es poden extreure dos tipus de drets segons els subjectes, professors o estudiants, als quals poden referir-se de forma més directa, i diferenciats dels que s'acullen en els preceptes estatutaris corresponents als professors, article 105, i als estudiants, article 132.

Així, poden enumerar-se com a drets comuns dels professors i alumnes els drets a relacionar-se amb tots els òrgans de la Universitat i a expressar-se a les reunions en qualsevol de les llengües oficials. Entre els drets específics del professorat s'estableixen el d'impartir la docència i realitzar i publicar les tasques investigadores en qualsevol de les llengües oficials. Finalment, com a drets dels estudiants s'especifiquen els drets a rebre la docència i efectuar treballs, proves i exàmens en qualsevol de les llengües oficials.

No obstant això, és evident que quan es parla de drets dels estudiants s'està fent referència, alhora, a deures implícits dels professors, dels quals se suposa que tenen coneixements suficients d'ambdues llengües per poder satisfer els drets que els estatuts reconeixen als estudiants en el cas que aquests siguin efectivament exercits.

En aquest sentit, també els estatuts de la universitat preveuen mecanismes i òrgans específics amb la finalitat, sobretot, que el dret dels estudiants a utilitzar l'èuscar pugui ser satisfet tant per part del professorat com de la resta de personal i serveis universitaris. Els articles 244 i 245 disposen la competència de la Universitat amb vista a fer possible una completa normalització de l'èuscar en l'àmbit de la docència i la investigació, encara que els termes utilitzats en la redacció d'ambdues disposicions alludeixin a la progressió, la planificació i el foment en la realització d'aquesta tasca.

El primer dels preceptes abans esmentat disposa, a l'apartat primer, que «per a la progressiva consecució de la normalització de l'èuscar a la docència i la investigació i en els serveis universitaris, la Universitat rea-

litzarà la necessària planificació i disposarà l'adopció dels mecanismes necessaris», mentre que l'apartat segon especifica que «la Universitat desenvoluparà la docència en èuscar, com es ve impartint» i que «la implantació de la nova docència en èuscar es farà de forma planificada, comptant amb la Comissió d'èuscar de cada centre», afegint que «en tot cas, la Universitat, escoltada la Comissió d'èuscar, haurà d'atendre l'esmentada docència quan sigui expressament sol·licitada pels interessats».

El precepte, però, que més ens interessa destacar, per la seva referència al professorat, és l'article 245, el qual concreta i perfecciona les previsions anteriorment establertes disposant que «la Universitat adoptarà una política de formació i foment del professorat que possibiliti, en el menor termini possible, la normalització de la docència i de la investigació en èuscar». Amb aquest es preveu, en el mateix precepte, que «per al procés d'euscarització i capacitació del professorat per impartir la docència i realitzar la investigació en èuscar, cada centre elaborarà un pla que haurà de sotmetre's als criteris i prioritats que, en el seu cas, estableixi la Junta de Govern a proposta del Rectorat, escoltada la Comissió d'Èuscar».

Encara són més concretes les previsions, pel que fa als professors i l'èuscar, del darrer apartat de l'article 245, en disposar que «els òrgans encarregats de la contractació del nou professorat hauran de tenir en compte les exigències que comporta la normalització de l'èuscar en la docència i en la investigació i valoraran el coneixement de l'èuscar», i s'estableix, alhora, una prescripció de consulta quant al fet que «els òrgans encarregats de la normalització de l'èuscar assessoraran en la contractació del nou professorat».

Dins d'aquest marc s'ha de situar tant el nomenament, previst a l'article 251, per part del rector, d'un vicerector per a l'èuscar,⁴³ que serà l'encarregat «d'impulsar i coordinar les accions dirigides al desenvolupament i normalització de l'èuscar», a la vegada que presidirà la Comissió de l'èuscar; com la creació de dos òrgans específics que són la Comissió i el Gabinet Tècnic per a l'èuscar amb competències en matèria lingüística. La Comissió és considerada, als articles 252 a 254 i 256, com un «òrgan consultiu i de planificació general de les actuacions dirigides a aconseguir un bilingüisme real a la institució universitària», mentre que el Gabinet Tècnic es perfila, a l'article 255, com a òrgan igualment consultiu i de caràcter permanent.

43. Figura que, a judici del professor Edorta COBREROS MENDAZONA, adquireix una especial rellevància atès que implica la personalització de la responsabilitat de portar endavant una política lingüística universitària. Vide COBREROS MENDAZONA, Edorta: *El régimen jurídico de la oficialidad del euskara*, Ed. HAAE/IVAP, Oñati, 1989, pàg. 133.

Finalment, també es preveu, a l'article 257, la creació d'un institut universitari de caràcter interdepartamental i interfacultatiu dedicat a la normalització i desenvolupament de l'èuscar. Entre les funcions de l'institut, pel tema que ens interessa, destaquen la preparació i la supervisió de textos i materials docents que puguin utilitzar-se, com també el seguiment i l'avaluació dels resultats obtinguts en les experiències docents realitzades.

f) Navarra

Els estatuts de la Universitat Pública de Navarra⁴⁴ acullen una regulació molt similar, quant a contingut i exhaustivitat, a l'exposada en el cas de la Universitat basca.

A diferència de la regulació estatutària de la Universitat del País Basc, als estatuts de la Universitat Pública de Navarra, en el seu títol primer —«Principis Generals de la Universitat»— sí que s'estableix una declaració general de l'ús de les llengües a la Universitat.

Així, l'article sisè, apartat primer, acull el reconeixement com a llengües pròpies tant del castellà com de l'èuscar, i s'estableix, com a conseqüència, que tots els universitaris tenen el dret a conèixer-les i a utilitzar-les.⁴⁵ En aquest punt em sembla significatiu assenyalar el canvi que s'ha operat en els estatuts amb referència a les normes provisionals de funcionament de la Universitat.⁴⁶ En aquestes s'acullia una declaració que, en tot cas, es decantava per la oficialitat d'ambdues llengües i no per la seva qualificació de llengües pròpies. Així, l'article tretze de les normes provisionals declarava que «seran llengües oficials a la Universitat Pública de Navarra les de la Comunitat Foral de Navarra, en els termes previstos per la legislació vigent».

La declaració de l'article sisè dels estatuts ha de ser connectada a l'establerta en l'article tercer, en el qual, acollint-se als principis de llibertat acadèmica, democràcia i independència respecte als poders econòmics, social, polítics, ideològics o religiosos que assumeix la Universitat, es recorda que la Universitat i «en especial, els seus òrgans de govern, asseguraran la plena efectivitat d'aquests principis i garantiran que ningú no hi serà objecte de discriminació per raó (...) de llengua (...)».

44. Aprovats per Decret foral 68/1995, de 13 de març.

45. Com s'aprecia, els estatuts definitius han adoptat la fórmula emprada a la Llei foral 18/1986, de 15 de desembre, de regulació de l'ús de l'èuscar.

46. Aprovades per Decret foral 30/1989, de 2 de febrer.

Una vegada determinat el marc general d'ús de l'èuscar, s'ha d'anar a veure la projecció que aquesta declaració té pels diferents col·lectius integrants de la comunitat universitària, especialment en el professorat i els estudiants, als quals els estatuts dediquen els capítols primer i segon del títol quart.

Amb relació als estudiants, s'acull, a l'article 90, apartat b), entre els seus drets específics, «els establerts per la legislació vigent sobre ensenyament en els dos idiomes oficials de Navarra». Aquesta fórmula difereix de l'emprada en el projecte definitiu d'estatuts aprovat pel Claustre,⁴⁷ en els quals es reconeixia expressament el dret dels estudiants «a realitzar els seus estudis en qualsevol dels dos idiomes oficials de Navarra».

Quant al personal docent, el capítol primer del títol quart omet tota referència a l'ús de les llengües, al·lusió que sí que es conté al títol cinquè que seguidament s'analitza.

Els estatuts de la Universitat pública de Navarra, al igual que els estatuts de la Universitat basca, dediquen un títol, el cinquè, a la regulació més específica de l'èuscar a la Universitat, preveient, igualment, la creació i funcionament d'una Comissió per a la Normalització Lingüística i una Unitat Tècnica de l'Èuscar.

La regulació genèrica continguda a l'article quart i sisè del títol primer dels estatuts s'especifica i concreta a l'article 102, en el sentit d'establir expressament que tots els membres de la comunitat universitària —i no tan sols els «universitaris»⁴⁸ com feia referència l'article sisè— «tenen garantits el dret a utilitzar el castellà i l'èuscar (...) sense que ningú pugui ser discriminat per l'utilització de qualsevol d'ambdues llengües, a l'àmbit de la Universitat».

Si aquest es configura com a dret genèric, l'article 103 s'encarrega d'especificar els àmbits del seu exercici. Així, amb relació als òrgans de govern i les reunions universitàries, els membres de la comunitat universitària tenen el dret a relacionar-se i expressar-se, respectivament, en qualsevol de les llengües pròpies de la Universitat. En l'àmbit de la recerca, s'acull, igualment, el dret de «presentar i publicar els treballs en qualsevol de les llengües pròpies de la Universitat».

Amb relació a la docència, interessa, efectes d'aquest estudi, ressaltar la projecció del dret reconegut als articles 6 i 102. En aquest sentit, l'article 103, apartat d) acull com a dret el de «rebre i d'oferir ensenyaments

47. Projecte de desembre de 1994 que es va remetre al Govern foral per a la seva aprovació definitiva.

48. Concepte que identificava més el col·lectiu d'estudiants.

i realitzar treballs, exàmens o proves en èuscar», però en realitat aquest dret limitat només a «les assignatures que la Universitat ofereixi en aquesta llengua» i fent, al mateix temps, una remissió genèrica «als termes que la llei estableixi».

Reprement el tema dels professors, es constata com, malgrat l'omissió que es fa al capítol estatutari corresponent amb relació a l'ús de l'èuscar, el fet que a l'article 103 s'esmenti un dret opcional o facultatiu a oferir docència, exàmens o proves en èuscar, sempre limitat a les assignatures que ofereixi la pròpia universitat, l'al·lusió al dret dels estudiants a rebre els ensenyaments i a realitzar treballs, proves i exàmens en èuscar, està fent referència, alhora, a deures implícits dels professors de conèixer suficientment ambdues llengües, i especialment l'èuscar, amb la finalitat de satisfer els drets dels estudiants en el cas que aquests siguin exercits. Aquesta afirmació es connecta a la ja feta quan es comentava els estatuts de la Universitat del País Basc.

Si aquest és el marc genèric de determinació dels drets lingüístics al marc universitari, també s'ha de fer referència a les facultats que la mateixa Universitat preveu per fer possible l'exercici dels drets que es reconeixen i, alhora, normalitzar l'ús de l'èuscar en les seves activitats.

En aquest sentit, cal fer referència als articles 103 a 106, els quals preveuen l'obligació de tots els òrgans universitaris, en el seu àmbit respectiu, de «garantir l'exercici d'aquests drets» comptant amb els mitjans materials i personals necessaris que proveeixi la mateixa Universitat.

També serà la pròpia Universitat l'encarregada d'adoptar les mesures per a la normalització de l'èuscar en les activitats universitàries, i impulsar al mateix temps, el desenvolupament dels ensenyaments en èuscar d'acord amb les demandes i necessitats socials. Dins d'aquest àmbit i pel que fa específicament a la docència, l'article 105 preveu que serà la mateixa Universitat la que desenvoluparà una política de formació i contractació de professorat, valorant-se a aquest fi el coneixement de l'èuscar, amb l'objectiu d'implantar la docència en aquesta llengua. Així, serà la pròpia universitat la que determini les places de personal docent en les quals sigui preceptiu el coneixement de l'èuscar. Previsió que es connecta amb l'establerta a l'article 103, apartat *d) in fine*, abans esmentat, segons la qual el dret de rebre i oferir ensenyaments o de realitzar treballs o exàmens només es projecta en aquelles assignatures que la Universitat ofereixi en èuscar.

Finalment, cal al·ludir a dos òrgans com són la Comissió per a la Normalització Lingüística, previst als articles 107 i 108, i la Unitat Tècnica d'Èuscar, prevista a l'article 109, com a ens encarregats d'elaborar, pro-

posar i seguir la política de normalització lingüística de l'èuscar a la Universitat i garantir-ne, en darrerera instància, l'ús correcte.

2.3. Recapitulació

En definitiva, d'acord amb l'anàlisi descriptiva exposada en relació amb els estatuts universitaris, no hi ha fórmules similars per establir la llengua de la universitat, ja que uns adopten la llengua autonòmica com a llengua oficial equiparant-la al castellà (universitats de Santiago, de València, Politècnica de València, del País Basc i de Barcelona);⁴⁹ altres, tot i adoptant-la com a llengua oficial, la reconeixen, alhora, com a llengua pròpia (Universitats de La Corunya, Alacant i Autònoma de Barcelona), o al revés, adoptant-la com a llengua pròpia, la declaren, alhora, com a oficial (Universitat de Lleida i Pompeu Fabra de Barcelona); d'altres només l'acullen com a llengua pròpia fent referència expressa, a l'ensem, a l'oficialitat del castellà (Universitat de les illes Balears), a la recíproca convivència amb el castellà (Universitat Politècnica de Catalunya) o bé, declarant com a llengua pròpia la llengua autonòmica, es fa amb remissió a allò disposat als estatuts d'autonomia (Universitats de Vigo, Girona i Rovira i Virgili de Tarragona); altres adopten com a llengües tant el castellà com la llengua autonòmica (Universitat Pública de Navarra).

Finalment, i amb referència al règim lingüístic adoptat en les universitats analitzades, cal destacar el paral·lisme que es troba entre les dates en què són aprovats els seus estatuts i les dates en què són promulgades les anomenades lleis de normalització lingüística o d'ús i ensenyament de la llengua autonòmica. Si bé aquesta aquesta relació no es pot aplicar al tema de la qualificació de la llengua autonòmica com a llengua pròpia o oficial, sí que es pot establir en dos aspectes: el dret d'opció per la llengua de preferència i l'al·lusió a les facultats normalitzadores de les universitats en l'àmbit de les seves competències.

Així, els estatuts universitaris que van ser aprovats pocs anys després de ser vigents les lleis normalitzadores⁵⁰ adopten, majoritàriament, de forma expressa, el dret d'opció a la llengua de preferència,⁵¹ mentre que

49. Amb l'excepció ja comentada a les línies anteriors.

50. S'ha d'assenyalar que les lleis a què es fa referència són la Llei 3/1983, de 15 de juny, de normalització lingüística del gallec; la Llei 3/1986, de 29 d'abril, de normalització lingüística del català a les illes Balears; la Llei 4/1983, de 23 de novembre, d'ús i ensenyament del valencià, i la Llei 7/1983, de normalització lingüística de Catalunya.

51. Són, com s'ha vist, els casos dels estatuts de la Universitat de Santiago, i de

els estatuts de les universitats que han estat aprovats en dates més recents o bé atenuen el reconeixement d'aquest dret, encara que hi facin al·lusió implícita, amb la fórmula de la no-discriminació per raó d'ús de qualsevol d'ambdues llengües,⁵² o bé fan una remissió a allò que disposen els estatuts d'autonomia⁵³ i gairebé tots acullen com a tasca de la universitat la normalització de la llengua en l'àmbit de les seves pròpies competències.

El que es tractaria d'analitzar són les conseqüències que aquestes declaracions d'ús de les llengües poden tenir en l'àmbit universitari, molt especialment quan la llengua autonòmica es qualifica com a llengua pròpia, amb relació a l'objecte d'estudi d'aquest treball, és a dir, per al professorat en l'exercici de les seves activitats docents.

II. EL PROFESSORAT UNIVERSITARI

La Llei 11/1983, de reforma universitària, dedica el títol cinquè al règim del professorat universitari i estableix les categories de docents, el sistema de selecció, la contractació d'ajudants, les pautes del règim de dedicació a les tasques docents i investigadores, el règim disciplinari, l'avaluació del rendiment, les retribucions i les plantilles de professorat. També es contenen referències al professorat tant a les disposicions addicionals com a les transitòries, com també a l'article tercer, dedicat a establir quines són les competències que es reconeixen a les universitats com a institucions autònomes.

De la regulació que es conté a la Llei 11/1983 interessa destacar tres aspectes essencials per a l'objecte d'aquest treball: la declaració del règim funcional dels docents, la distribució de competències en matèria de professorat universitari i les competències de les universitats en matèria de personal docent.

Quant al primer aspecte, l'article 33, apartat primer, de la Llei diu

les universitats de Barcelona, Autònoma de Barcelona i els originaris de la Politècnica de Catalunya, aprovats l'any 1985. Amb l'excepció de les universitats valencianes, tots tres estatuts van ser aprovats a l'any 1985.

52. Com ara els estatuts de la Universitat de La Corunya, aprovats l'any 1992. Les excepcions, les constitueixen tant els estatuts de la Universitat de Vigo, aprovats l'any 1993, els estatuts de la Universitat Politècnica de Catalunya en la reforma de 1995 i els estatuts de la Universidad Pública de Navarra de 1995, els quals encara fan referència expressa al dret d'opció.

53. Com és el cas dels estatuts de les universitats Pompeu Fabra de Barcelona, aprovats l'any 1993; de Lleida i de la Rovira i Virgili de Tarragona, aprovats tots dos el 1994, o l'avançprojecte d'estatuts de la Universitat de Girona.

que «*el profesorado de las universidades estará constituido por funcionarios docentes*».

Aquesta declaració condueix a situar l'anàlisi del règim del professorat universitari dins la funció pública, amb les matisacions que s'apuntaran a continuació.

Amb relació a la distribució competencial en la matèria, l'article 44 de la Llei, partint de la declaració del precepte abans transcrit, estableix una prelación de normes que s'haurà de seguir a l'hora de poder determinar el règim jurídic del personal docent: «*el profesorado universitario se regirá por la presente ley y sus disposiciones de desarrollo, por la legislación de funcionarios que le sea de aplicación y, en su caso, por las disposiciones de desarrollo de ésta que elaboren las Comunidades Autónomas y por los Estatutos de su Universidad*».

Finalment, de les competències que s'atorguen a les universitats amb relació al professorat interessa destacar només aquella que de forma genèrica es conté a l'article tercer, apartat segon, de la Llei 11/1983 i que estableix que l'autonomia universitària comprèn, entre d'altres, les facultats per a la selecció, la formació, la promoció i la determinació de les condicions en què ha de desenvolupar les activitats el personal docent.

1. Règim jurídic-constitucional

L'anàlisi del règim del professorat universitari ha de partir necessàriament de les premisses establertes a l'apartat anterior i del desenvolupament que aquestes han tingut a la jurisprudència constitucional.

Pel que fa al règim funcional dels docents universitaris cal dir, sense ànim d'exhaustivitat,⁵⁴ que el Tribunal Constitucional ha concretat aquesta definició establint que si bé els professors universitaris són funcionaris de la universitat no poden assimilar-se als funcionaris autonòmics, és a dir, «*los funcionarios de tales cuerpos docentes —aquells a què es refereix l'article 33.1 de la Llei 11/1983— no son funcionarios del País Vasco o de su Administración local*».⁵⁵

54. Per aquest tema, *vide* el tractament complert que fa el professor TRAYTER, Joan Manuel: «El règim jurídic del professorat universitari: la jurisprudència del Tribunal Constitucional sobre el seu repartiment competencial i algunes conseqüències sobre el dret vigent», a la *Revista Catalana de Dret Públic, Autonomies*, núm. 17, 1993, pàg. 67 a 78.

55. Sentències 26/1987, de 27 de febrer, fonament jurídic dotzè, apartat tercer, lletra b); 146/1989, de 21 de setembre, fonament jurídic segon, i 235/1991, de 12 de desembre, fonament jurídic segon.

El fet de ser funcionaris de la Universitat ens permetria concloure que és aquesta institució autònoma la que té competències sobre els seus funcionaris en tot allò que pugui referir-s'hi; no obstant això, aquesta declaració admet matisacions en allò que es refereix al procés de selecció, ja que, segons el Tribunal Constitucional, *«tampoco puede estimarse el argumento principal que atribuye esta competencia a cada universidad en virtud de su autonomía, ya que una vez establecido el sistema funcional en los cuerpos docentes universitarios en el artículo 33 de la LRU (...) es inherente a ese sistema la existencia de un régimen uniforme de acceso y selección del profesorado en todas las universidades»*. El mateix Tribunal justifica la seva posició en el fet que *«si bien normalmente son funcionarios de la Universidad para la que son nombrados, ello no impide su traslado a otras universidades mediante los concursos de méritos regulados por la ley; y esa condición de funcionarios universitarios, o “comunicables” entre las diferentes universidades, justifica la aplicación al caso de las competencias exclusivas del Estado que se determinan en el artículo 149.1.1 y, especialmente, en el 149.1.18 de la Constitución»*.⁵⁶

D'aquesta manera, es permet rebutjar de forma expressa qualsevol intervenció autonòmica, encara que les comunitats tinguin competència plena en matèria de ensenyament. Les paraules del Tribunal són taxatives en aquest sentit: *«es, en definitiva, la naturaleza interuniversitaria de los Cuerpos de funcionarios docentes universitarios lo que justifica una “regulación universitaria” del acceso a los mismos (...) sin que (...) tal regulación pueda llevarse a cabo a través de una normativa de cada una de las Comunidades Autónomas con competencia plena en materia de enseñanza»*.⁵⁷

Per tant, de la interpretació feta pel Tribunal Constitucional es pot derivar que malgrat que siguin funcionaris de la Universitat, el seu règim jurídic bàsic es determina, principalment, per la normativa estatal sobre funció pública,⁵⁸ argument que es constata quan es declara, al mateix temps, que són funcionaris pertanyents als cossos nacionals.⁵⁹

Aquest estatus emmarcat dins la funció pública estatal ja prefigura quin és el règim competencial dels docents universitaris. És la normativa esta-

56. Igualment Sentències 26/1987, de 27 de febrer, fonament jurídic dotzè, apartat tercer b); 146/1989, de 21 de setembre, fonament jurídic segon, i 235/1991, de 12 de desembre, fonament jurídic segon.

57. Sentència 146/1989, de 21 de setembre, fonament jurídic segon.

58. La Llei estatal 30/1984, de 2 de agost, *de medidas para la reforma de la función pública*, inclou en el seu àmbit d'aplicació els professors universitaris, fent l'excepció que *«podrán dictarse normas específicas para adecuarla a las peculiaridades del personal docente»*.

59. Sentència 235/1991, de 12 de desembre, fonament jurídic segon, darrer apartat.

tal, dictada en virtut del títol contingut a l'article 149.1.18 de la Constitució, la que regeix, de forma principal, el règim jurídic dels professors universitaris, si bé el Tribunal Constitucional admet la dificultat d'establir un esquema clar sobre això ja que *«en materia universitaria el reparto competencial (...) presenta una estructura peculiar respecto de otros sectores consistente en que a las competencias del Estado y de las Comunidades Autónomas hay que añadir las derivadas de la autonomía de las Universidades que limitan necesariamente aquellas»*.⁶⁰

Per aquesta raó, es reconeixen peculiaritats pròpies de l'estatus del professorat, malgrat que la seva regulació genèrica sigui reconduïda a la funció pública estatal. Particularitats que fonamenten, a la vegada, una regulació en molts aspectes diferenciada de la resta de funcionaris i que en cap cas no pot generar una violació del principi d'igualtat. El Tribunal Constitucional declara, en aquest sentit, que *«la configuración jurídica del estatuto funcional de los profesores universitarios, cuyos elementos medulares sólo al legislador corresponde regular ex artículo 103.3 CE, puede presentar ciertas peculiaridades propias que la diferencien de la realizada con carácter general para los demás funcionarios públicos, pues, con independencia a las funciones específicas atribuidas a la institución universitaria, ésta disfruta de un ámbito de autonomía constitucionalmente garantizada por el artículo 27.10 de la Constitución que el legislador no puede, en absoluto, desconocer»*, i s'especifica, alhora, que l'autonomia universitària *«entre otras cosas, (...) conlleva la libertad para la selección del personal docente e investigador al servicio de cada universidad y que sólo podrá verse limitada cuando lo impongan exigencias inexcusables del sistema funcional»*.⁶¹

Com s'ha dit fins ara, el gruix de la normativa sobre el professorat universitari l'integra, essencialment, la normativa estatal. Aquesta s'acull a la Llei 11/1983, de reforma universitària, al Reial decret 898/1985, de 30 d'abril, de règim del professorat universitari i, subsidiàriament, a les normes sobre funció pública com ara la Llei 30/1984, de 2 d'agost, darreament modificada per la Llei 22/1993, de 29 de desembre. Cap d'aquestes normes no fan referència a l'ús de les llengües autonòmiques o pròpies per part dels docents universitaris.

A les comunitats autònomes no els resta, gairebé, cap competència en matèria de règim jurídic de professorat universitari, si bé la seva inter-

60. Sentències 26/1987, de 27 de febrer, fonament jurídic onzè; 149/1989, de 21 de setembre, fonament jurídic primer, i 235/1991, de 12 de desembre, fonament jurídic segon *in fine*.

61. Sentència 82/1994, de 14 de març, fonament jurídic segon.

venció normativa dins l'àmbit universitari ha de fonamentar-se en altres títols competencials. El mateix Tribunal Constitucional ho reconeix quan declara que *«no cabe eludir, sin embargo, que estos funcionarios docentes universitarios prestan un servicio en el que ratione materiae entran en juego otros conceptos tales como la enseñanza universitaria y, más genéricamente, los derechos y libertades del artículo 27 de la Constitución y, con ello, otros títulos competenciales distintos al del régimen estatutario de los funcionarios públicos»*; i en el cas que sorgeixi qualsevol conflicte que tingui com a referència els professors universitaris, *«deberá resolverse al orden competencial establecido en la Constitución y en los Estatutos de Autonomía sobre régimen estatutario de los funcionarios públicos, salvo en aquellas cuestiones en las que el contenido de la regulación incida más en el desarrollo de la enseñanza universitaria que en el estatuto funcional»*.⁶²

Per tant, si s'admet que amb relació al cos docent universitari poden incidir altres títols competencials propis de la comunitat autònoma on desenvolupen territorialment les seves funcions, un d'aquests serà, precisament, el de la competència en matèria lingüística, admesa com a títol competencial substantiu.

El mateix Tribunal s'ha pronunciat sobre el tema de la llengua i els funcionaris exclouent de la regulació bàsica del règim funcional els aspectes lingüístics. Així ho ha posat de manifest en advertir que *«ninguna Comunidad Autónoma puede encontrar en la regulación de la materia lingüística una competencia que la habilite para dictar normas relativas a la organización y funcionamiento de la Administración estatal, como puede hacerlo con respecto a la administración autonómica, e incluso a la local en virtud de lo que dispongan sus respectivos estatutos»*; el Tribunal conclou que tampoc no és admissible que l'article 149.1.18 de la Constitució justifiqui *«la aprobación de una normativa básica estatal sobre el tratamiento común de los dos idiomas cooficiales en todas las administraciones públicas, es decir, también en las autonómicas»*, ja que, *«ello supondría que la regulación lingüística es inherente al "régimen jurídico" de tales administraciones»*.⁶³ Per tant, de les paraules del Tribunal es desprèn, sens dubte, que la qüestió lingüística no és inherent al règim bàsic funcional⁶⁴ i, en conseqüèn-

62. Sentència 235/1991, de 12 de desembre, fonament jurídic primer *in fine*.

63. Sentència 82/1986, de 26 de juny, fonament jurídic cinquè.

64. El mateix Tribunal, quan alludeix al contingut del règim estatutari dels funcionaris, declara que *«es éste, desde luego, un ámbito cuyos contornos no pueden definirse en abstracto y a priori, pero en el que ha de entenderse comprendida, en principio, la normación relativa a la adquisición y pérdida de la condición de funcionario, a las condiciones de promoción de la carrera administrativa y a las situaciones en que ésta pueda darse, a los derechos*

cia, pot ésser exercida amb relació als funcionaris per les comunitats autònomes.

Malgrat la caracterització de la matèria lingüística com a títol competencial substantiu, cal definir la competència, en paraules del professor Miguel Ángel Aparicio,⁶⁵ com a horitzontal, funcional i de caràcter predominant. Aquest últim qualificatiu comportaria que la competència en matèria lingüística pugui ser entesa com una espècie de competència compartida, o concurrent,⁶⁶ quan la llengua es connecti amb una altra matèria compartida, i exclusiva quan la mateixa matèria «llengua» pugui ser objecte d'un tractament independent.

Tot això fa que, si en l'àmbit de l'ensenyament l'exercici d'aquesta competència s'ha d'integrar amb els límits materials establerts per l'article 27 de la Constitució i la normativa que el desplegui dictada per l'Estat en virtut de les facultats que li atorga l'article 149 de la Constitució, en l'àmbit de l'ensenyament universitari, a més, s'hauran de tenir en compte les facultats i competències inherents al reconeixement constitucional de l'autonomia universitària, ja que, com adverteix el Tribunal Constitucional, en matèria universitària el repartiment de les competències presenta una estructura peculiar, perquè a la participació de l'Estat i les comunitats autònomes s'han d'afegir les facultats que deriven del reconeixement de la Universitat com a institució autònoma.

Per altra part, també cal destacar que, en el cas dels funcionaris universitaris docents, a part de les gairebé inexistent competències de la universitat, s'han de combinar les facultats atorgades a l'Estat, en virtut del ja esmentat article 149.1.18 de la Constitució, i les atribucions que puguin exercir les comunitats autònomes en el camp de la seva competència en matèria lingüística. El fet que, en aquesta matèria, puguin incidir ambdues instàncies amb competències diverses no ha de portar a la prevalença i exclusió d'una sobre l'altra, sinó a la compatibilització de totes

y deberes y responsabilidad de los funcionarios y a su régimen disciplinario, así como a la creación e integración, en su caso, de Cuerpos y Escalas funcionariales y al modo de provisión de puestos de trabajo al servicio de las Administraciones Públicas», excoient-ne, per tant, tota referència al tema lingüístic en el que es considera "règim estatutari bàsic". Vide Sentència 99/1987, d'11 de juny, fonament jurídic tercer, apartat c).

65. APARICIO, Miguel Ángel: «Dictamen...», a Diversos autors: *La lengua de enseñanza...*, op. cit., pàg. 356, 358 i 361, i, en el mateix sentit, MUÑOZ MACHADO, Santiago: «Dictamen...», a Diversos autors: *La lengua de enseñanza...*, op. cit., pàg. 578 i 612.

66. Qualificatiu que adopta el professor Edorta COBREROS MENDAZONA, acollint la terminologia del Tribunal Constitucional. Vide COBREROS MENDAZONA, Edorta: «La distribució de competències entre l'Estat i les comunitats autònomes en matèria lingüística», *Autonomies*, núm. 12, 1990, pàg. 213.

dues. Així, el Tribunal Constitucional ha declarat que «*tal compatibilidad ha de articularse de modo tal que ni la competencia autonómica de normalización lingüística pueda convertirse en un expediente que, enervando el orden constitucional de competencias, habilite a la Comunidad Autónoma para regular, so capa de actuaciones de política lingüística, materias reservadas al Estado*» i, allò que és més important, que «*ni tampoco, como reverso de lo anterior, las competencias sectoriales del Estado puedan convertirse en un obstáculo que bloquee o vacíe la competencia que sobre normalización lingüística tiene la Comunidad Autónoma*». ⁶⁷

Igualment cal recordar, encara que sigui un argument secundari en el tema que s'analitza, que en el règim lingüístic propi de les comunitats amb doble oficialitat, del qual es derivarien les facultats dels poders autonòmics de regular l'ús de la llengua en les diferents administracions pròpies de la comunitat i d'establir les bases normalitzadores per a la resta d'administracions territorialment radicades en aquella comunitat, tampoc no es pot trobar cap contradicció amb el principi d'igualtat en tot el territori de l'Estat que acull l'article 139.1 de la Constitució ja que, en paraules del mateix Tribunal Constitucional, «*tal principio —el de la igualtat— no puede ser entendido en modo alguno como una rigurosa y monolítica uniformidad del ordenamiento de la que resulte que en cualquier parte del territorio se tengan los mismos derechos y obligaciones*». ⁶⁸

Centrant-nos, però, en el tema propi d'aquest estudi, és a dir, en les tasques docents dels professors universitaris, cal assenyalar, de forma prèvia, que totes les comunitats que declaren la doble oficialitat d'una altra llengua diferent del castellà, com ara el País Basc, València, Catalunya, Navarra, Galícia i les Balears, tenen assumides competències en matèria d'ensenyament ⁶⁹ en tota la seva extensió, nivells i graus, sens perjudici

67. Sentència 74/1989, de 24 d'abril, fonament jurídic segon *in fine*. En el mateix sentit, *vide* VERNET I LLOBET, Jaume: «Normalització lingüística i accés...», *op. cit.*, pàg. 66 i 74.

68. Pronunciament que es fa a la Sentència 46/1991, de 28 de febrer, fonament jurídic segon, i reiterat textualment a la Sentència de 23 de desembre de 1994, al fonament jurídic dinovè.

69. La competència és qualificada com a plena als articles 15 de l'Estatut d'autonomia de Catalunya, article 31 de l'Estatut d'autonomia de Galícia, article 35 de l'Estatut d'autonomia de València i article 47 de l'Estatut d'autonomia de Navarra. L'Estatut d'autonomia del País Basc acull la competència sense cap qualificació i en els mateixos termes que els estatuts anteriors. A diferència de la resta de comunitats que assumeixen l'ensenyament com a competència plena, l'article 15 de l'Estatut d'autonomia balear —tal com ha estat reformat per Llei orgànica 9/1994, de 24 de març— l'acull com a competència de desplegament normatiu i execució.

de l'article 27 de la Constitució i lleis orgàniques que el despleguen, de les facultats que atorga a l'Estat l'article 149.1.30 i de l'alta Inspecció necessària per al seu compliment i garantia.

Per altra part, en el tema lingüístic, totes les anteriors comunitats, excepte València i Navarra,⁷⁰ adopten en els seus estatuts la llengua diferent del castellà com a llengua pròpia, i al·ludeixen, alhora, al deure de les institucions autonòmiques a garantir i promoure l'ús normal i oficial d'ambdues llengües adoptant, per a aquest fi, les mesures necessàries per al seu coneixement. Les mesures a què fan referència els estatuts s'han traduït positivament en lleis de normalització lingüística de la llengua pròpia o cooficial.

La competència en matèria d'ensenyament i de normalització lingüística ha fet que a les comunitats amb un règim de doble oficialitat lingüística no tan sols s'admeti l'ensenyament de la llengua pròpia, molt abans que la normativa estatal bàsica ho preveïés de forma expressa, sinó que també s'hagi progressat cap a l'ensenyament en la llengua pròpia, circumstància molt més factible en aquelles comunitats que han adoptat un model de conjunció lingüística.

Així, en totes les lleis de normalització es dedica un capítol a l'ensenyament i s'hi estableix, com a nota comuna, l'idioma autonòmic com a llengua pròpia de l'ensenyament en tots els nivells educatius, excepte en els casos de Navarra i el País Basc, on, consegüentment amb el model de separació lingüística adoptat, es declaren ambdues llengües, castellà i èuscar, pròpies⁷¹ o oficials⁷² a tota la Comunitat, la qual cosa es tradueix en el reconeixement explícit del dret a rebre l'ensenyament en èuscar o castellà en tots els nivells educatius.⁷³

Pel que fa referència a l'àmbit universitari, les lleis de normalització únicament acullen un dret genèric, tant dels professors com dels estudiants, a utilitzar la llengua de la seva preferència establint, alhora, un mandat a les autoritats universitàries per tal d'assegurar la comprensió i fer normal l'ús de la llengua pròpia.⁷⁴ Però, a la vegada, cal remarcar que algu-

70. En els estatuts d'autonomia tant el valencià (art. 7 de l'Estatut d'autonomia de València) com l'èuscar (art. 9.2 de l'Estatut d'autonomia de Navarra) són declarats oficials sense distingir-los com a llengües pròpies.

71. Cas de Navarra.

72. Cas del País Basc.

73. Articles 19 de la Llei 18/86, de 15 de desembre, de regulació de l'ús de l'èuscar de Navarra, i 15 de la Llei 10/19, de 24 de novembre, de normalització de l'ús de l'èuscar del País Basc.

74. Article 16 de la Llei 7/1983, de 18 d'abril, de normalització lingüística de Catalunya; article 25 de la Llei 3/1986, de 29 d'abril, de normalització lingüística de Balears i article 15 de la Llei 3/1983, de 15 de juny, de normalització lingüística de Galícia.

nes de les lleis de normalització esmentades acullen expressament el deure dels professors de conèixer ambdues llengües.⁷⁵

És, justament, dins d'aquest marc on s'ha de situar la declaració com a llengua pròpia que els estatuts universitaris, en la majoria dels casos, fan de la llengua diferent del castellà.

No obstant això, a l'hora de parlar dels professors universitaris i dels seus drets i deures hem de tenir necessàriament en compte no tan sols els drets de l'àmbit educatiu formulats a l'article 27 de la Constitució, sinó de forma molt especial el dret que es reconeix a l'article 20.1.c de la Constitució, la llibertat de càtedra.

2. *La llibertat de càtedra*⁷⁶

El reconeixement constitucional d'aquest dret podria portar a pensar que tot allò que afecta els drets i deures dels professors, i molt especialment, dels docents universitaris, s'ha de reconduir a l'anomenada llibertat de càtedra i, per tant, concloure que tot allò que facin o no els professors, incloent-hi l'ús de la llengua, està emparat pel dret que els reconeix la Constitució a l'article 20.

Amb aquesta expressió d'importants connotacions històriques, el constituent espanyol ha volgut reconèixer un dret específic a una categoria de subjectes en funció de l'activitat o funció a la qual es dediquen: l'ensenyament. Per això, el dret de l'article 20.1.c de la Constitució té com a titulars tots els professors independentment que la seva vinculació sigui laboral o funcional o que les seves tasques siguin desenvolupades en un centre públic o privat o en un o altre nivell educatiu. Tots aquests aspectes no influïrien en la titularitat del dret sinó en l'abast del seu exercici.

Quant al contingut del dret cal dir que aquest abastaria un doble vessant, positiu i negatiu, fent referència tant a la llibertat del professor per exercir la docència segons les seves pròpies conviccions i mètodes com a la facultat per resistir-se a qualsevol intromissió ideològica que pugui limitar o restringir aquesta llibertat. Malgrat la jurisprudència constitucional,⁷⁷ el contingut positiu del dret apareix modulats en funció tant de

75. Article 18 de la Llei 7/83, de 18 d'abril, de normalització lingüística de Catalunya, i article 23 de la Llei 4/83, de 23 de novembre, d'ús i ensenyament del valencià.

76. Totes les reflexions que suscita aquest dret han estat objecte d'un estudi amb el títol de *La llibertat de càtedra*, Ed. Tecnos, Madrid, 1995.

77. Sentències 5/1981, de 13 de febrer, i 217/1992, d'1 de desembre.

la naturalesa pública o privada del centre docent com del nivell o grau educatiu a què tal lloc docent correspon.

Pel que fa als nivells o graus educatius, el Tribunal ha afirmat que la llibertat de càtedra té un ampli contingut al nivell educatiu superior, mentre que, als nivells inferiors, l'esmentat contingut es veuria disminuït gradualment, atès que *«de una parte, son los planes de estudios establecidos por la autoridad competente, y no el propio profesor, los que determinan cuál haya de ser el contenido mínimo de la enseñanza y son también estas autoridades las que establecen cuál es el elenco de medios pedagógicos entre los que puede optar el profesor y, de la otra, y sobre todo, éste no puede orientar ideológicamente su enseñanza con entera libertad de manera que juzgue más conforme con sus convicciones»*.⁷⁸

En referència al caràcter públic o privat del centre, el Tribunal també ha admès el dret als professors que desenvolupen les seves tasques en centres privats, i ha advertit, no obstant això, que, en aquests casos, el contingut del dret no tan sols es modularia per les característiques pròpies del nivell educatiu, sinó també per l'ideari que hagi donat el titular del centre al mateix centre.

Al meu judici, totes les anteriors característiques assenyalades pel Tribunal Constitucional referides el contingut constitueixen trets que modulen el dret però no afecten el seu contingut sinó l'abast del seu exercici. És a dir, el contingut de la llibertat de càtedra és només un i no tants com nivells o graus educatius pugui haver-hi, o un o altre en funció de si el centre es públic o privat.

Ara bé, és evident que a l'hora d'exercir el dret, el seu titular haurà de tenir en compte tant els nivells o graus educatius com el caràcter públic o privat del centre, atès que no serà igual exercir la docència per a nens que no tenen un grau de maduresa (nivells educatius inferiors i intermedis) que ensenyar als nivells educatius superiors, ni tampoc desenvolupar tasques docents en centres públics, definits com a ideològicament neutres, que en centres privats on el seu titular té la facultat d'imprimir-hi un determinat ideari. El mateix article 20 de la Constitució, en el seu apartat quart, ja preveu com a límits del dret tant el respecte a la resta de drets reconeguts en el títol primer, i així es podria al·ludir a l'ideari com a dret implícitament reconegut a l'article 27,⁷⁹ com la pro-

78. Sentència 3/1981, de 23 de febrer, fonament jurídic novè, paràgrafs quart i cinquè.

79. La doctrina constitucional reconduïx el dret a establir un ideari en el dret de llibertat de creació de centres docents. Cal assenyalar que aquesta va ser la doctrina majoritària a la Sentència 5/1981, de 13 de febrer, i unànime a la 77/1985, de 27 de juny. No obstant això, la doctrina minoritària, expressada en el vot particular formulat en el

tecció de la joventut i la infància, béns constitucionals que estarien en connexió directa amb la maduresa de l'alumne i, per tant, amb el grau o nivell educatiu.

Però si és important delimitar el contingut del dret, més rellevant és, als efectes que ens interessin, determinar els límits propis derivats de la configuració constitucional de la llibertat de càtedra. Entre aquests límits es troben tant el caràcter científic de l'ensenyament com el contingut de la disciplina que ha d'impartir el docent.

El caràcter científic de l'ensenyament, com a límit inherent al dret de l'article 20.1.c, impedeix que el docent pugui expressar opinions ideològiques al marge de l'ensenyament o, encara que s'hi refereixin, que es realitzin sense cap rigor científic.

D'altra banda, el contingut de la disciplina fa que el docent només pugui projectar o exercir llur dret amb relació a l'ensenyament pel qual ha estat contractat i no un altre. Per això, el contingut del dret només faculta el seu titular a expressar les idees i opinions que assumeixi com a pròpies amb relació a la disciplina que imparteixi; facultat que pot o no exercir però que, en tot cas, no l'empara a negar-se a ensenyar.

En l'àmbit universitari públic, la situació és substancialment diferent, almenys en aparença. La mateixa expressió «llibertat de càtedra» i l'evolució històrica del dret en la normativa en matèria d'ensenyament, promulgada al llarg del segle passat i d'aquest, feia pensar que només era reconeguda per als professors de l'ensenyament superior o, més concretament, de la universitat. L'únic antecedent constitucional que existeix sobre el dret, a la Constitució de 1931, va trencar aquesta concepció ja que, en reconèixer el dret, l'article 48, apartat tercer, feia referència a «*maestros, profesores y catedráticos*», amb la qual cosa es distingia entre els diferents nivells educatius i no sols l'universitari.

També tradicionalment, i encara avui es manté,⁸⁰ s'ha pensat que el

pronunciament del 1981 connectava aquest dret al dret reconegut als pares per escollir la formació moral i religiosa per als seus fills.

80. Només cal veure l'argumentació d'un grup de professors de la Universitat de Sevilla, els quals interposen recurs d'emparament davant el Tribunal Constitucional contra l'aplicació de determinats preceptes dels estatuts de la Universitat, que fixava la competència dels departaments per fixar el temari de l'assignatura exigible en els exàmens, demanda que es dirigeix a la Sentència 217/1992, d'1 de desembre. Aquest grup de professors al·legaven que l'esmentat precepte estatutari vulnerava el seu dret fonamental a la llibertat de càtedra en entendre que aquesta inclou tant el dret d'elaborar els programes que s'han d'impartir en la docència com la facultat d'exigir-los en els exàmens. La seva argumentació era que «*la libertad de cátedra —y la propia tradición universitaria— siempre ha incluido el derecho a elaborar un programa o (...) temario a exigir a los alumnos*» (cita textual extreta dels antecedents de la demanda reproduïda a la Sentència esmentada).

contingut de la llibertat de càtedra dels professors universitaris abastava tot allò referent a les tasques docents i investigadores que desenvolupava el professor, des del dret a establir un programa de docència, a la facultat d'examinar i avaluar sobre la base del programa establert pel mateix docent. Seguint aquesta posició, també es podria integrar dins del contingut de la llibertat de càtedra la facultat del docent d'usar una o altra llengua a l'hora de desenvolupar les seves tasques.

El manteniment actual d'aquesta tesi tradicional ve provocada per raó de la primera sentència del Tribunal Constitucional respecte al dret de l'article 20.1.c de la Constitució, la Sentència 5/1981, de 13 de febrer. A l'esmentat pronunciament, el Tribunal, com ja s'ha assenyalat, diferenciava, dins del contingut positiu del dret, les facultats que l'integraven atès el nivell o grau educatiu en què s'impartís l'ensenyament.

Així, als nivells inferiors, les facultats que conformaven el contingut de la llibertat de càtedra disminuïen en funció de les competències assumides pels poders públics per establir el contingut mínim de l'ensenyament i els mitjans pedagògics i això feia que el professor no pogués orientar el seu ensenyament amb total llibertat. Per contra, als nivells superiors només s'apuntava que *«la libertad de cátedra tiene un amplio contenido positivo (...) que no es necesario analizar aquí»*.⁸¹

Aquesta distinció que la jurisprudència constitucional feia en el contingut del dret segons els nivells educatius, juntament amb la tradició històrica del dret, conduïa a entendre que als ensenyaments universitaris la llibertat de càtedra, a més d'estar integrada per la facultat d'exercir lliurement la docència sense estar subjecte a cap condicionament ideològic preestablert o extern a la consciència del docent, també abastaria el dret d'elaborar un programa propi, d'avaluar o examinar segons aquest programa i de tot allò que tingués a veure amb la forma d'impartir docència.

Aquesta doctrina constitucional, i els dubtes que suscitava, va quedar aclarida amb la Sentència 217/1992, d'1 de desembre, on, sense donar lloc a confusions, s'excloïa del contingut del dret tant la facultat d'elaborar un programa com la d'avaluar conformement a aquest programa; facultats, ambdues, que corresponen als departaments en tant que òrgans bàsics encarregats d'organitzar i desenvolupar els ensenyaments de la seva àrea de coneixement.

D'aquesta manera, tal com sentència el Tribunal Constitucional, la llibertat de càtedra consisteix en la possibilitat d'expressar les idees o conviccions que cadascun dels professors assumeixen com a pròpies en relació

81. Sentència 5/1981, de 13 de febrer, fonament jurídic novè.

amb la matèria objecte del seu ensenyament,⁸² essent, al meu parer, inherent a aquesta facultat la forma en què aquests puguin transmetre els coneixements, és a dir, el mètode d'explicacions que se segueixi en l'exercici de la docència.

Aquesta tesi es presenta totalment coherent amb la concepció constitucional de l'autonomia universitària com a garantia última de la llibertat acadèmica, o el que és el mateix, de les llibertats de càtedra, d'investigació i estudi. Per tant, dins la universitat han d'equilibrar-se l'exercici de tots els drets en joc i sobretot dels drets a la llibertat de càtedra i a la llibertat d'estudi. El fet de fixar un determinat programa, on s'estableixin els continguts de l'ensenyament per impartir, com també l'avaluació del alumne, són facultats que, en tot cas, tenen a veure amb el dret a l'educació de l'alumne, o, en altres paraules, amb la llibertat d'estudi, i, per tant, han de quedar fora de l'àmbit del dret dels professors individualment considerats, atès que com a col·lectiu integren els departaments i poden influir tant en l'elaboració del programa com en les tasques avaluadores.

3. Llibertat de càtedra i llengua pròpia de la universitat

Com s'ha assenyalat, la llibertat de càtedra no és un dret omnicomprensiu i que es pugui predicar de tot allò que tingui a veure amb els professors dels ensenyaments superiors i amb les seves tasques docents.

És necessari, alhora, circumscriure-la en l'àmbit dels drets de lliure expressió segons les pròpies conviccions, però amb les especificitats que es deriven de la seva definició constitucional, ja que només es predicarà d'aquelles persones que siguin professors, mitjançant vincle laboral o funcional, i només s'exercirà el dret quan es desenvolupin tasques docents i amb relació a la matèria objecte de la docència.

Aquestes són les dues premisses a tenir en compte per abordar la qüestió principal que sorgeix de forma immediata: determinar si l'ús de llengües pròpies diferents del castellà per part dels professors universitaris és o no una facultat inherent al dret constitucional a la llibertat de càtedra.

El tema plantejat esdevé molt més complex en l'àmbit universitari, precisament perquè les universitats tenen garantida la seva autonomia.

Com s'ha vist, els estatuts de les universitats públiques radicades a comunitats autònomes amb un règim de doble oficialitat lingüística fan referència a l'ús de les llengües dins dels marges establerts a la Constitu-

82. Sentència 217/1992, d'1 de de desembre, fonament jurídic segon.

ció i als estatuts d'autonomia i en total sintonia amb les polítiques lingüístiques desenvolupades pels governs autonòmics i positivitzades a les lleis de normalització lingüística o d'ús de la llengua pròpia i/o cooficial.

En aquest marc normatiu conformat per la Constitució, estatuts d'autonomia, lleis de normalització i estatuts universitaris són importants els efectes que la declaració de la llengua diferent del castellà com a llengua pròpia i/o oficial de la universitat té per als professors i per a les tasques docents que desenvolupen en aquest àmbit.

En la normativa estatal no es troba cap referència al tema de l'ús de les llengües diferents del castellà, i no podia ser d'una altra manera tenint en compte les competències de les comunitats.

Però, tot i la competència en matèria de normalització lingüística dels poders autonòmics, els quals estan legitimats tant per determinar l'abast de la cooficialitat com per exercir les accions polítiques i administratives que creguin convenients per donar efectivitat als drets dels ciutadans, entre les quals s'inclouen les disposicions que contenen les lleis de normalització,⁸³ les referències dins la normativa autonòmica es troben molt tímidament en les lleis de normalització lingüística o d'ús de les llengües i el seu ensenyament.

Als estatuts d'autonomia,⁸⁴ l'adopció de la llengua diferent del castellà comporta establir el dret d'usar-la i de conèixer-la⁸⁵ i, alhora, no rebre cap discriminació per raó de la llengua. Al mateix temps, acullen un mandat a les institucions d'autogovern amb vista a adoptar les mesures necessàries per garantir l'ús normal i oficial dels dos idiomes, assegurant el seu coneixement i la igualtat de dret i obligacions.⁸⁶ Només dos dels estatuts d'autonomia, el de València i el de Navarra, acullen disposicions

83. Sentències 83/1986, de 26 de juny, fonament jurídic segon, i 337/1994, de 23 de desembre, fonament jurídic setè.

84. Articles 6 de l'Estatut d'autonomia del País Basc, 3 de l'Estatut d'autonomia de Catalunya, 5 de l'Estatut d'autonomia de Galícia, 7 de l'Estatut d'autonomia de València i 3 de l'Estatut d'autonomia de les illes Balears.

85. Sobre el dret de conèixer, cal dir que, a propòsit del darrer pronunciament del Tribunal Constitucional, es pot parlar igualment d'un deure de conèixer. *Vide*, en aquest sentit, els fonaments jurídics onzè, catorzè i dissetè, entre d'altres, de la Sentència 337/1994, de 23 de desembre.

86. Per al professor Miguel Ángel Aparicio, mitjançant aquest tractament tendencialment paritari, s'està reconeixent un autèntic deure estatutari de coneixement de la llengua pròpia, en termes semblants als que estableix la Constitució per al castellà. El Tribunal, no obstant això, també fa derivar aquest deure de la mateixa Constitució. *Vide* APARICIO, Miguel Ángel: «Dictamen...», a diverses obres: *La lengua de enseñanza...*, op. cit., pàg 359 i 360, i Sentència 337/1994, de 23 de desembre, fonament jurídic dissetè *in fine*.

concretes en matèria d'ensenyament i llengua, les quals disposen que serà una llei autonòmica la que establirà els criteris d'aplicació de la llengua pròpia a l'ensenyament delimitant, al mateix temps, els territoris d'aplicació.⁸⁷

Les lleis normalitzadores són molt més concretes a l'hora d'establir l'ús de la llengua en els àmbits dels ensenyaments. Totes les lleis, però, coincideixen a regular l'ús de la llengua pròpia en l'ensenyament no superior, mentre que en l'àmbit universitari la regulació de la llengua pròpia com a llengua vehicular o no existeix⁸⁸ o només es redueix a reconèixer el dret d'utilitzar la llengua de preferència tant per part dels alumnes com dels docents,⁸⁹ en els models anomenats de conjunció lingüística, o a reconèixer aquest dret només per als alumnes,⁹⁰ en els models anomenats de separació lingüística.⁹¹

En definitiva, com ja s'ha vist, la regulació normativa que les comunitats autònomes despleguen en virtut dels seus títols competencials en matèria de normalització i ensenyament sobre de l'ús de la llengua a la universitat reconeix, en línies generals, el dret genèric a expressar-se en la llengua d'opció.

En aquest sentit, cal destacar que aquestes normes tan genèriques responen, en última instància, al moment inicial de la promulgació de les lleis de normalització, configurades com a normes de principi i, en tot cas, finalistes, que es projecten en diversos camps competencials i l'efecti-

87. Article 7, apartats cinquè i sisè, de l'Estatut d'autonomia de València. En el cas de Navarra, cal dir que la Llei orgànica de *reintegración y mejoramiento del régimen foral de Navarra* en el seu article 9 ja fa referència a territoris on l'èuscar tindrà també el caràcter de llengua oficial, remetent, alhora, a una llei foral per tal que determini les zones i ordeni l'ensenyament d'aquesta llengua, però no l'ensenyament en èuscar.

88. La Llei 4/1983, de 23 de novembre, d'ús i ensenyament del valencià, encara que no faci cap referència a la llengua en l'àmbit universitari, sí que s'estableix, a l'article 23, el deure dels docents de conèixer totes dues llengües oficials.

89. Article 25 de la Llei 3/1986, de 29 d'abril, de normalització lingüística de les Balears; article 15 de la Llei 3/1983, de 15 de juny, de normalització lingüística de Galícia, i article 16.1 de la Llei 7/1983, de 18 d'abril, de normalització lingüística de Catalunya.

90. Article 19 de la Llei foral de Navarra 18/1986, de 15 de desembre, de regulació de l'ús de l'èuscar, encara que l'eficàcia del dret estigui condicionada en l'àmbit territorial determinat (articles 24, 25 i 26), i article 15 de la Llei del Parlament Basc 10/1982, de 24 de novembre, de normalització de l'ús de l'èuscar.

91. En aquest tema, la terminologia utilitzada, «separació» i «conjunció lingüística», és la del professor Antoni MILLAN MASSANA, la qual ha estat emprada en tota la seva obra referent al tema lingüístic, terminologia que ha estat igualment inclosa en el seu darrer treball, *Drets lingüístics i dret fonamental a l'educació*, Ed. Institut d'Estudis Autònomic, Barcelona, 1992.

vitat normativa de les quals no es troba tan sols a les seves disposicions, sinó, essencialment, en les remissions que realitza a d'altres normes.⁹²

És per això que, dins d'aquest marc normatiu, cal atènyer-se, igualment, al que disposin els estatuts universitaris, com a normes bàsiques de funcionament, per tal de concretar les disposicions més generals en les quals s'integren. És a dir, és la universitat la que, dins del seu àmbit d'autonomia i les facultats que aquesta implica, ha de preveure les conseqüències jurídiques específiques de la declaració com a llengua pròpia, i alhora co-oficial, de l'idioma diferent del castellà. Per tant, són competents per concretar i fixar, en última instància, i dins el seu propi àmbit d'autonomia, les conseqüències adients del règim d'ús de la llengua pròpia per a les tasques docents.

El fet que sigui l'Estat el que detingui la competència per establir les bases del règim estatutari dels funcionaris i, com s'ha vist, del professorat universitari i, al mateix temps, *ex* article 149.1.30 de la Constitució, sigui a l'Estat a qui correspongui dictar la normativa bàsica per al desplegament de l'article 27 de la Constitució, no és obstacle perquè les universitats puguin exigir al seu personal el coneixement i l'ús de la llengua pròpia de la universitat en el desenvolupament de totes les seves tasques, cosa que, pel que fa als professors, es traduiria en el fet d'impartir la docència en la llengua pròpia.

Si bé, *prima facie*, podria pensar-se que aquesta exigència s'inclouria directament en el títol competencial de l'Estat sobre ensenyament, el que aquest títol comporta és la competència estatal a l'hora de fixar el contingut mínim dels ensenyaments però no la forma en què es puguin transmetre,⁹³ forma a la qual es referiria directament la possibilitat que pugui establir-se una obligació de fer del gallec, l'èuscar i el català⁹⁴ la llengua vehicular en l'àmbit de l'ensenyament universitari.

La competència que, en aquest tema, detenen les universitats, juntament amb la genèrica i principal de les institucions d'autogovern autònòmiques, ja es reconeix en la mateixa Llei 11/1983, de reforma universitària, quan en el seu article tercer, apartat segon, s'estableix literalment:

92. Vide APARICIO, Miguel Ángel: «Dictamen...», a diversos autors: *La lengua de enseñanza...*, *op. cit.*, pàg. 363.

93. Vide VERNET I LLOBET, Jaume; SOLÉ I DURANY, Joan Ramon i MIRABELL I ABANCO, Antoni: *Informe sobre la constitucionalitat i legalitat de la necessitat de valorar els coneixements de la llengua catalana en l'accés a la docència universitària*, text mecanografiat, pàg. 13.

94. Sota la denominació de llengua valenciana al País Valencià. Vide VERNET I LLOBET, Jaume: *Normalització lingüística i accés...*, *op. cit.*, pàg. 13.

«En los términos de la presente ley, la autonomía de las Universidades comprende:

(...)

»e) *La selección, formación y promoción del personal docente e investigador (...), así como la determinación de las condiciones en las que ha de desarrollar sus actividades.»*

Aquest precepte, reproduït en tots els estatuts universitaris vigents en l'actualitat, preveu, al meu parer, la possibilitat que sigui la mateixa universitat la que, sobre la base de la seva autonomia i de les facultats inherents, pugui establir o concretar específicament en el seu àmbit, l'obligació o el deure dels professors a utilitzar la llengua pròpia com a llengua vehicular de l'ensenyament universitari.

Una vegada fixat l'abast de la competència de les universitats en aquest àmbit, caldria veure si les disposicions estatutàries que adopten el règim lingüístic propi de la universitat i dels seus membres esdevenen meres declaracions o van més enllà establint conseqüències jurídiques o deures específics amb relació al professorat.

En aquest sentit, l'anàlisi dels estatuts universitaris constata que, en la realitat universitària, no existeix cap norma que aculli l'obligatorietat que la llengua pròpia o cooficial diferent del castellà hagi de ser la llengua vehicular, com a molt es parla del deure de conèixer les llengües oficials⁹⁵ o, de forma molt més genèrica, d'observar i complir els estatuts i les normes de la Universitat⁹⁶ i, per contra, sí que existeix, en algunes de les universitats, disposicions expresses que garanteixen l'ús de la llengua de preferència pels membres de la comunitat universitària.⁹⁷

L'única regulació estatutària que preveu l'ús específic de la llengua diferent del castellà com a llengua vehicular en la docència és la dels estatuts de la Universitat del País Basc i Universitat Pública de Navarra on explícitament es fa referència al dret de rebre o impartir la docència en qualsevol de les llengües oficials i on es preveu, alhora, la possibilitat d'utilitzar l'èuscar en la docència, possibilitat que, a la pràctica, esdevé deure

95. Art. 160.2.d dels estatuts de la Universitat de València.

96. Art. 123.a dels estatuts de la Universitat Rovira i Virgili de Tarragona; 150.2.a dels estatuts de la Universitat Autònoma de Barcelona; 110.2 dels estatuts de la Universitat Politècnica de Catalunya; 170.2.a dels estatuts de la Universitat de Barcelona; 131.e dels estatuts de la Universitat de Vigo; 82.a dels estatuts de la Universitat de La Corunya; 731 dels Estatuts de la Universitat Pública de Navarra, etc.

97. Articles 4.2 dels estatuts de la Universitat Autònoma de Barcelona; 8 de la Universitat Politècnica de Catalunya, 8 de la Universitat de Santiago i 4.3 dels estatuts de la Universitat de Vigo.

i obligació dels docents quan els estudiants opten per rebre l'ensenyament en la llengua pròpia o cooficial.

Tota aquesta regulació confirma que encara que es reconegui tant en les lleis autonòmiques com estatutàriament un dret d'opció, el fet d'impartir la docència en qualsevol de les llengües no obeeix a la llibertat de càtedra dels professors ni tan sols a cap dret subjectiu d'aquests professors. Els docents, pel fet que exerceixen una funció pública, com és la de l'ensenyament, hauran d'estar sotmesos a les normes que promulguin les autoritats competents sobre els diversos aspectes de la funció i dels serveis públics i la llengua, en aquest sentit, es connecta a un aspecte del funcionament del servei públic, com és l'ensenyament universitari a part de la seva consideració com a mètode pedagògic, que faria que fossin les autoritats ja esmentades les que establissin el seu règim d'ús.⁹⁸

En definitiva, el que es vol subratllar és la total i absoluta desconexió de la llibertat de càtedra amb l'ús d'una llengua per part dels docents, encara que aquest ús estigui amb relació a un dret d'opció per la llengua de preferència. La llibertat de càtedra, com a dret constitucional fonamental, té uns contorns ben definits i l'exercici per part del seu titular ha d'estar referit únicament i exclusivament a la matèria de la disciplina que hagi d'impartir el docent. Només amb relació a aquest objecte pot exercir-se el dret a ensenyar segons les pròpies conviccions.

En l'actualitat, la llengua i el seu règim d'ús, a la vista de les lleis autonòmiques sobre la matèria i dels estatuts universitaris, depenen d'una opció que faci el docent, perquè així ho estableixen tant algunes de les lleis de normalització lingüística com els estatuts universitaris, però això no vol dir que sigui un dret inherent a la llibertat de càtedra.⁹⁹ Són, en tot cas, els poders públics i la mateixa institució, en l'àmbit universitari, els competents per determinar quina és la llengua en què s'ha d'ensenyar.

El fet de reconèixer legalment un dret¹⁰⁰ d'optar per la llengua de

98. La utilització d'una determinada llengua com a vehicular és considerada com un mètode pedagògic pel professor Eliseo AJA. Vide. «Dictamen...», a diversos autors: *La lengua de enseñanza...*, op. cit., pàg. 523.

99. Coincidiria, en aquest plantejament, amb la posició manifestada pel professor GUAITA MARTORELL, Aurelio: *Lenguas de España y artículo 3º de la Constitución*, Ed. Cívitas, Madrid, 1989, pàg. 105.

100. El Tribunal Constitucional, en les sentències 195/1989, de 27 de novembre, i 19/1990, de 12 de febrer, fonaments jurídics tercer i quart, respectivament, és taxatiu en reconèixer que l'article 27 de la Constitució no inclou el dret dels pares que els seus fills rebin un ensenyament en la llengua de preferència i que, en tot cas, aquest dret «*existe en la medida en que ha sido otorgado por la ley*». En el mateix sentit es pronuncia el professor Eliseo AJA, per a qui «*la Constitución española no recoge explícitamente en ningún mo-*

preferència respon a una opció pròpia de política lingüística de les autoritats competents, però en cap cas no és inherent al dret constitucional que es reconeix als docents, ni tan sols en l'àmbit universitari.¹⁰¹

*mento el derecho a la enseñanza en una lengua determinada, a pesar de la importancia que concede a los derechos en la educación. Dicha ausencia es especialmente notable al compararse con el art. 50 de la Constitución de la II República» i conclou que «la diferencia es significativa si tiene más en cuenta la influencia del texto de 1931 en los constituyentes de 1978». Vide. AJA, Eliseo: «Dictamen...», a Diversos autors: *La lengua de enseñanza...*, op. cit., pàg. 314. Igualment, per al professor Antoni Milian i Massana, «el contingut lingüístic del dret a l'educació consisteix en el dret a rebre l'educació en una llengua comprensible» (MILIAN I MASSANA, Antoni: *Drets lingüístics i dret fonamental...*, op. cit., pàg. 338) sigui o no la llengua de l'alumne, i concreta, ahora, que «en todo caso, éstos serán derechos lingüísticos que podrán adicionarse por vía legislativa al derecho a la educación» (MILIAN I MASSANA, Antoni: «Dictamen...», a Diversos autors; *La lengua de enseñanza...*, op. cit., pàg. 507).*

101. Posició contrària és la que defensa el professor Leopoldo Tolivar Alas, per a qui «si el método científico es libre en los centros educativos superiores y más reglado en los primarios y medios, entre la libertad pedagógica y universitaria cabría incluir el uso indistinto de las lenguas oficiales», adverteix ahora que «ello no parece tener otro límite, a priori, que el principio de objetividad que debe presidir toda actuación administrativa (incluida la docencia superior) y que se manifestaría en el respeto a los postulados constitucionales y, en definitiva, a la oficialidad de otra lengua». Vide TOLIVAR ALAS, Leopoldo: *Las libertades...*, op. cit., pàg. 66.